

Врз основа на член 219 од Законот за енергетика („Службен весник на Република С. Македонија“ бр.101/25 и 135/25) и член 20 став 2 алинеја 3 од Статутот на Друштвото, Одборот на директори на Акционерското друштво за вршење на енергетска дејност пренос на гас НОМАГАС Скопје во државна сопственост, Скопје (скратен назив: НОМАГАС АД Скопје), по претходно одобрување од Регулаторната комисија за енергетика, водни услуги и услуги за управување со комунален отпад на Република Северна Македонија со Одлука за одобрување на Мрежните правила за пренос на гас на НОМАГАС АД Скопје бр. _____ од _____ година, донесе:

Акционерско друштво за вршење на енергетска дејност пренос на природен гас НОМАГАС Скопје во државна сопственост,
Shqipëria Aksionare për ushtrimin e veprimtarisë energjetike
përqimi i gazit natyror NOMAGAS Shkup në pronësi shtetërore

Бр.-Нг. 03-3446/1
19.06 2026 год. viii.
Скопје-Shkup

**НАЦРТ МРЕЖНИ ПРАВИЛА ЗА ПРЕНОС НА ГАС
(НОВ ТЕКСТ)**

Содржина

1.ОПШТИ ОДРЕДБИ	4
Член 1 Општа одредба	4
Член 2 Предмет на уредување	4
Член 3 Значење на изразите	5
Член 4 Обврски на Операторот на системот за пренос.....	8
Член 5 Услуги кои ги дава Операторот на системот за пренос	10
2.ОПИС И ТЕХНИЧКИ СПЕЦИФИКАЦИИ НА СИСТЕМОТ ЗА ПРЕНОС НА ГАС	11
Член 6 Опис на системот за пренос	11
Член 7 Технички спецификации на системот за пренос.....	11
3.ПРИКЛУЧУВАЊЕ НА СИСТЕМОТ ЗА ПРЕНОС НА ГАС	12
Член 8 Видови на приклучок.....	12
Член 9 Обврска за приклучување	12
Член 10 Информативни податоци пред започнување на постапката за приклучување.....	12
Член 11 Редослед во Постапката за приклучување	13
Член 12 Барање за приклучување	14
Член 13 Документи потребни за приклучување	15
Член 14 Адаптација на постоечки приклучок.....	15
Член 15 Решение за приклучување	15
Член 16 Договор за приклучување.....	16
Член 17 Изградба на приклучок	17
Член 18 Критериуми за одредување на надоместокот за приклучување	17
Член 19 Определување на надоместокот за приклучување	18
Член 20 Технички услови за приклучување	19
Член 21 Пуштање во работа на приклучок на потрошувач	20
Член 22 Поврзување на други системи за пренос на гас	21
4.КАПАЦИТЕТИ ЗА ПРЕНОС И УПРАВУВАЊЕ СО ЗАГУШУВАЊЕ НА СИСТЕМОТ	22
Член 23 Принципи за доделување на капацитети	22
Член 24 Управување со загушување	22
5.ДОГОВОР ЗА ПРЕНОС НА ГАС	23
Член 25 Договор за пренос на гас.....	23
Член 26 Постапка за склучување на Договор за пренос на гас	23
6.БАЛАНСИРАЊЕ НА СИСТЕМОТ ЗА ПРЕНОС.....	24
Член 27 Услови и постапка на балансирање.....	24
7.ПРЕНОС НА ГАС, ВОДЕЊЕ И УПРАВУВАЊЕ СО СИСТЕМОТ.....	25
Член 28 Влезни и излезни места на Системот за пренос	25
Член 29 Безбедно и сигурно работење на Системот за пренос	25
Квалитет на услугите на Операторот на системот за пренос на гас	26
Член 31 Обележување на Системот за пренос	26
Член 32 Изведување работи во заштитната зона на Системот за пренос	26
Член 33 Сајбер безбедност	28

Член 34 Преземање на интервентни мерки.....	28
Член 35 Виша сила.....	29
Член 36 Диспечерски центар.....	30
Член 37 Сигурност во снабдувањето	31
Член 38 Проценка на ризици.....	32
Член 39 Постапување во вонредни и кризни состојби.....	32
8.НАМАЛУВАЊЕ И ПРЕКИН НА ПРЕНОС НА ГАС.....	34
Член 40 Планирано намалување или прекин на пренос во Системот	34
Член 41 Намалување или прекин на испораката во случај на дефекти или хаварии	34
Член 42 Редослед на корисници по приоритет на намалување или прекин на пренос на гас	35
Член 43 Прекин на испораката на гас за индивидуален потрошувач.....	36
Член 44 Барање за исклучување на потрошувач доставено од страна на корисник	36
Член 45 Прекин поради неовластено преземање на гас.....	36
9.МЕРЕЊЕ НА КОЛИЧИНИ И КВАЛИТЕТ НА ГАС.....	38
Член 46 Мерна опрема за количини на гас.....	38
Член 47 Стандарди и прописи за мерење	39
Член 48 Отчитување на количини на гас	39
Член 49 Утврдување на квалитет на гас.....	40
10.РАЗВОЈ НА СИСТЕМОТ ЗА ПРЕНОС НА ГАС.....	42
Член 50 Планирање и развој на Системот за пренос.....	42
Член 51 Проектирање и изградба на Системот за пренос	43
11.СПРАВУВАЊЕ СО КРИЗНИ СОСТОЈБИ.....	45
Член 52 Проценка на ризици.....	45
Член 53 План за превенција и Интервентен план.....	45
Член 54 Содржина и примена на Планот за превенција	47
Член 55 Содржина и примена на Интервентниот план.....	48
Член 56 Кризна состојба	50
Член 57 Уредба за справување со криза	51
Член 58 Прибирање и размена на информации	52
12.КОМУНИЦИРАЊЕ И ИЗВЕСТУВАЊЕ	54
Член 59 Доверливост на информациите.....	54
Член 60 Комуникација со корисници и други оператори.....	54
Член 61 Известување и објавување	54
Член 62 Измена и дополнување на Мрежните правила	55
13.ПРЕОДНИ ОДРЕДБИ	57
Член 63.....	57
14.ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ	57
Член 64.....	57
ПРИЛОГ 1: МЕТОДОЛОГИЈА ЗА УТВРДУВАЊЕ НА НАДОМЕСТОК ЗА ПРИКЛУЧУВАЊЕ	58
Општи одредби.....	58
1. ТРОШОЦИ ЗА СОЗДАВАЊЕ ТЕХНИЧКИ УСЛОВИ ВО СИСТЕМОТ ЗА ПРЕНОС НА ГАС	58
2. ТРОШОЦИТЕ ЗА ПРИКЛУЧУВАЊЕ НА СИСТЕМОТ ЗА ПРЕНОС	60

1. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1 Општа одредба

- (1) Со овие Мрежни правила за пренос на гас (во понатамошниот текст: **Мрежни правила**), се уредуваат условите и постапките за вршење на дејноста пренос на гас и управување со системот за пренос на гас во Република Северна Македонија (во понатамошниот текст: **Систем за пренос**) и со соодветните интерконективни преносни гасоводи кои го поврзуваат Системот за пренос со системите за пренос на гас во соседните држави.
- (2) НОМАГАС АД Скопје како оператор на системот за пренос на гас (во понатамошниот текст: **„Оператор на системот за пренос на гас“** или **ОСПГ**) управува и е одговорен за работењето, одржувањето и развојот на Системот за пренос, како и за поврзувањето со други системи за гас и обезбедувањето на долгорочната способност на системот за задоволување на потребите за пренос на гас во рамките на можностите на системот.

Член 2 Предмет на уредување

- (1) Со овие Мрежни правила се уредуваат:
1. техничките и другите услови за сигурно и безбедно функционирање на Системот за пренос,
  2. техничко-технолошките услови и начинот за приклучување на објектите, уредите и постројките на Системот за пренос,
  3. постапката за давање на согласност на корисниците за приклучување на преносната мрежа, како и обврските на Операторот на системот за пренос за соработка и размена на информации,
  4. методологијата за определување на надоместокот за приклучување на преносната мрежа,
  5. условите и начинот на пристап на Системот за пренос, како и начинот на определување на гаранциите за плаќање на услугите за пренос на гас,
  6. начинот на усогласување со корисниците на Системот за пренос во случаи на планирани прекини,
  7. содржината на плановите за развој и одржување на системот за пренос, како и начинот и постапката според која корисниците на системот ги доставуваат неопходните податоци за изготвување на тие планови
  8. начинот и постапката за прогнозирање на потребите од гас, како и обврските на корисниците на Системот за пренос во поглед на доставувањето на неопходните податоци потребни за изготвување на прогнозите за потребите од гас, како и за планираното производство на течен гас, регасифицирање на течен гас и производство на водород,
  9. мерките, активностите и постапките во случај на нарушувања и хаварији во Системот за пренос,
  10. функционалните барања и класата на точност на мерните уреди, како и начинот на мерење на количините на гас,
  11. техничките критериуми за обезбедување на системски услуги,
  12. начинот и постапката за објавување и доделување на расположивиот преносен капацитет и управувањето со загушувањата во Системот за пренос,

13. начинот и постапката за пристап до инсталациите и мерно-регулационите станици што се составен дел на системот за пренос, а се во сопственост на потрошувачите или корисниците,
14. квалитетот на услугите што Операторот на системот за пренос ги обезбедува на корисниците,
15. работата и начинот на користење на системите за оперативно управување со Системот за пренос,
16. начинот на објавување на информациите коишто Операторот на системот за пренос е должен да ги објавува согласно со одредбите од Законот за енергетика,
17. начинот и постапката за обезбедување на информации за корисниците на системот и
18. начинот на соработка со операторите на системите за пренос на гас со кои е поврзан, како и со операторите на дистрибутивните системи приклучени на Системот за пренос.

Член 3 Значење на изразите

- (1) Во овие Мрежни правила се употребени изрази кои го имаат значењето утврдено во Законот за енергетика, Правилата за пазар на гас, Правилата за балансирање на системот за пренос на гас и во Правилата за доделување на преносни капацитети на Системот за пренос на гас во Република Северна Македонија.
- (2) Одделните изрази употребени во овие Мрежни правила го имаат следното значење:
  1. **„Влезно-излезен систем“** претставува модел на пристап кон систем за пренос на гас каде корисниците резервираат права на капацитет независно на влезни и излезни точки на системот за пренос, а може да вклучува дел или целина од дистрибутивни системи;
  2. **„Виртуелна Трговска Точка“** е нефизичка комерцијална точка во влезно-излезен систем каде гас се разменува помеѓу продавач и купувач без потреба за резервирање на капацитет.
  3. **„Гас“** е природен гас и водород, при што природен гас се сите гасови кои примарно се составени од метан, вклучувајќи гас од биомаса, особено биометан или други видови гасови, кои технички и безбедно може да се внесат и пренесуваат низ системот за гас;
  4. **„Гасовод“** е цевковод за пренос на гас кој е дел од преносната или дистрибутивната мрежа;
  5. **„Гасен ден“** е период од 24 часа којшто започнува во 6:00 часот во тековниот ден и завршува во 6:00 часот во наредниот ден сметано по СЕТ време, при што на денот на преминување од зимско на летно сметање на времето, гасниот ден е период од 23 часа, а на денот на преминување од летно на зимско, гасниот ден е период од 25 часа;
  6. **„Гасна недела“** е период од седум (7) последователни календарски денови, кој започнува во понеделник во 6:00 часот и завршува во следниот понеделник во 6:00 часот сметано по СЕТ време;
  7. **„Гасен месец“** е период од дваесет и осум (28) до триесет и еден (31) гасни денови, почнувајќи и завршувајќи на првиот ден од даден календарски месец во 6:00 часот сметано по СЕТ време;
  8. **„Гасен квартал“** е период од три (3) месеци којшто започнува од 6:00 часот на први јануари, односно април, јули или октомври, до 6:00 часот на први април, односно јули, октомври или јануари соодветно, сметано по СЕТ време;
  9. **„Гасна година“** е период што започнува во 6:00 часот на први октомври секоја календарска година и завршува во 6:00 часот на први Октомври следната календарска година, сметано по СЕТ време;
  10. **„Горна топлинска моќ“** на гас изразена во киловатчасови (kWh/m³) е количината на топлина ослободена при целосно согорување, при константна температура од 298,15 K (25°C) на еден кубен метар (1 Nm³) гас под нормални услови од 273,15 K (0°C), која ја вклучува и топлината на кондензацијата на водената пареа од гасовите на согорување;

11. **„Директен гасовод“** е гасовод кој не припаѓа на преносната мрежа и со кој се поврзува објектот на еден или повеќе корисници со приклучна точка на преносната мрежа или со друг производител или потрошувач на гас;
12. **„Договор за пренос“** е договор кој го склучуваат Операторот на системот за пренос и корисникот со кој се уредуваат условите за пристап и користење на системот за пренос како и обврските и односите сврзани со преносот на гас;
13. **„Де“** е договор кој го склучуваат Операторот на системот за пренос и подносителот на барање за приклучување на Системот за пренос со кој се утврдуваат правните, техничките и комерцијалните услови за изведба и користење на приклучокот;
14. **„Договорно загушување“** во систем за пренос на гас е состојба во која побарувачката за непрекинлив капацитет го надминува техничкиот капацитет на системот.
15. **„Енергија“** се сите форми на енергија и енергетски производи, горива што согоруваат, топлинска енергија, електрична енергија или други форми на енергија, која може да потекнува од фосилни, нуклеарни или обновливи извори.
16. **„ENTSOG“** е Европска мрежа на оператори на системи за пренос на гас (European Network of Transmission System Operators for Gas)
17. **Заштитна зона“** е земјишен појас во ширина од 30 метри на секоја страна од оската на гасоводот, во кој не смее да се градат објекти за домување или престој на луѓе и во кој Операторот на системот за пренос има право непречено да ги контролира активностите на сопствениците односно корисниците на земјиштето во тој појас, коишто би можеле да влијаат врз сигурното и безбедното работење на Системот за пренос;
18. **„Интегритет на системот“** претставува ситуација во која притисокот и квалитетот на гас се во рамките на минимум и максимум ограничувањата дефинирани од страна на ОСПГ, при што преносот на гас е гарантиран од техничка аспект.
19. **„Интерконективен вод“** е цевковод за гас вклучувајќи ја и припадната опрема и постројки, со кој системот за пренос за гас се поврзува со соседен преносен систем;
20. **„Интерконективен договор“** е договор кој ги уредува условите за испорака или преземање на гас на точка на интерконекција;
21. **„Квалитет на услуга“** подразбира континуирана, безбедна, сигурна и квалитетна испорака на природен гас од точка на влез до точка на излез низ целиот систем за пренос на гас.
22. **„Корисник на Системот на пренос на гас“** значи лице коешто во согласност со Мрежните правила за пренос на гас е регистрирано од ОСПГ како корисник на системот кое има намера да ги користи услугите за пренос на гас врз основа на склучен Договор за пренос на гас;
23. **„Лиценца“** е акт издаден од Регулаторната комисија за енергетика врз основа на која лицето на кое му е издадена може да врши енергетска дејност во Република Северна Македонија
24. **„Нормален метар кубен (Nm³)“** е единица за мерење на количината на гас и претставува количина содржана во волумен од 1m³, при апсолутен притисок од 1,01325 bar и при температура од 0° C (273,15 K);
25. Објект на корисник -подразбира објект со опрема која користи гас
26. **„Отстапување (дебаланс)“** е разлика помеѓу измерените вредности или остварените физички распореди и номинираните физички распореди за секој пресметковен интервал
27. **Оператор на системот на пренос на гас (ОСПГ)** е правно лице кое што ја извршува функцијата на пренос и е одговорен за управување, обезбедување на одржување, и доколку е потребно развој на преносниот систем во одреден дел и како и интерконекции со соседни системи, и обезбедува и е одговорен за обезбедување на долгорочната можност на системот да ги исполни реалните потреби за транспорт на гас.
28. **Оператор на пазар на гас (ОПГ)** е правно лице кое што ја врши администрирање на пазарот на гас, водење евиденција на договорите и регистрите со корисниците на

- системот за пренос, изработка на дневен пазарен план, пресметка на дебалансите и нивно финансиско порамнување, доставување на информации до ОСПГ за изготвување на конечни дневни распореди за трговија на гас во соседни балансни зони.
29. **Оператор на систем на пренос на гас во соседна балансна зона (СОСПГ)** – оператор на систем за пренос на гас во соседна земја со кој ОСПГ има склучено договор за интерконекција.
  30. **„Оперативна акумулација“** на Системот за пренос односно „linerack“ е количина на гас складирана во Системот за пренос по пат на компресија, која не ги опфаќа технолошките количини кои исклучиво ги користи Операторот на системот за пренос;
  31. **„Поединечни трошоци“** се подразбираат трошоците кои се однесуваат исклучиво на приклучокот со конкретниот капацитет, каде што други корисници нема можност да се приклучат).
  32. **Преносни услуги** се регулираните услуги кои ги дава ОСПГ во рамките на влезно-излезен систем со цел пренос на гас.
  33. **„Пренос на гас“** е транспорт на гас преку системот за пренос на гас и управување со системот за пренос на гас заради испорака на гас на купувачите и не вклучува снабдување со гас.
  34. **„Преносна мрежа“** е дел од Системот за пренос преку кој се врши преземање, пренос и испорака на гас помеѓу влезните и излезните места, кои ги вклучуваат и точките на интерконекција;
  35. **„Преносен капацитет“** односно „капацитет“ претставува максимален остварлив проток на гас изразен во MWh односно Nm³/h, на која корисникот на мрежата има право во согласност со одредби од договорот за пренос;
  36. **„Потрошувач“** е купувач на големо или краен потрошувач на гас
  37. **„Непрекинлив капацитет“** е договорно загарантиран преносен капацитет кој во нормални услови нема да се прекине или промени од страна на Операторот на системот за пренос;
  38. **„Прекинлив капацитет“** е доделен преносен капацитет кој Операторот на системот за пренос, пред или во текот на преносот може да го прекине или намали согласно условите во Договорот за пренос;
  39. **„Приклучок“** е дел од преносната мрежа кој содржи гасоводи, постројки, мерни и други уреди и со кој, согласно решение за приклучување, објектот на корисникот е физички поврзан и функционално приклучен на Системот за пренос во приклучната точка и во насоките на проток во коишто приклучувањето е технички утврдено;
  40. **„Приклучна точка“** е точка на преносната мрежа во која се врши приклучување на корисник на Системот за пренос или интерконективен гасовод;
  41. **„Приклучување“** е постапка на изградба на приклучна инсталација со која корисникот се поврзува со Системот за пренос;
  42. **„Пристап“** е право за користење на преносниот капацитет на Системот за пренос од страна на корисниците на Системот;
  43. **„Притисок на гас“** е разликата помеѓу апсолутниот притисок во гасоводот и атмосферскиот притисок на надморската висина на која се врши мерењето;
  44. **„Пасположлив капацитет“** е дел од вкупниот технички капацитет на Системот за пренос кој не е претходно распределен на корисниците на Системот и не е резервиран за исполнување на техничките и безбедносните барања или за потребите во управувањето со Системот;
  45. **РКЕ** – Регулаторна комисија за енергетика и водни услуги на Република Северна Македонија
  46. **„Систем за пренос на гас“** („Систем за пренос“) е функционална целина на гасоводи и друга опрема и постројки која може да вклучува и оперативна резерва (linerack), која е во сопственост и е управувана од Операторот на системот за пренос и преку која се врши пренос на гас;

47. **“Стандарден капацитет”** е годишен, квартален, месечен и дневен
  48. **„СЕТ време“** значи средноевропско време;
  49. **„Системски услуги“** се услуги на испорака на гас во преносната мрежа или преземање на гас од мрежата кои не се резултат на договор за пренос, а кои се неопходни за обезбедување на сигурно, доверливо и стабилно работење на Системот за пренос;е
  50. **“Точка на влез во системот”** или **„влез“** или **„влезна точка“** е физичка или виртуелна точка каде се извршуваат процедури за резервација од страна на корисниците на системот за обезбедување на пристап до влезно-излезениот систем;
  51. **“Точка на излез од системот”** или **„излез“** или **„излезна точка“** е физичка или виртуелна точка каде се извршуваат процедури за резервација од страна на корисниците на системот за овозможување на проток на гас надвор од влезно-излезениот систем;
  52. **„Точка на интерконекција“** е физичка или виртуелна точка на која поврзува соседни влезно-излезни системи или поврзува влезно-излезен систем со интерконектор, која е предмет на процедури за резервација од страна на корисниците.;
  53. **„Технички капацитет“** е максимален непрекинлив капацитет кој Операторот на системот за пренос може да го понуди на корисниците на кои им е доделено правото на користење и кои го потврдиле својот интерес за користење на капацитетот во одреден временски период, водејќи сметка за интегритетот и оперативните барања на Системот;
  54. **„Физичко загушување во систем за пренос на гас“** е ситуација во која количините на побарувачката за моменталната испорака во системот за пренос на гас го надминува техничкиот капацитет на системот..
- (3) Во овие Мрежни правила, освен ако од некоја одредба од овие Мрежни правила не произлегува поинаку, се применуваат следните правила за толкување или упатување:
1. изразите и кратенките кои се користат во еднина ја вклучуваат и множинската форма и обратно;
  2. секој род ги вклучува сите родови;
  3. поимот „член“ упатува на член од овие Мрежни правила;
  4. поимот „став“ упатува на став од членот во којшто е содржан тој став, и
  5. поимот „Прилог“ упатува на прилозите на овие Мрежни правила, кои се составен дел на овие Мрежни правила.
- (4) Толкување на одредбите од овие Мрежни правила врши Одборот на директори во постапка која започнува со барање, формирање комисија, кратка јавна расправа и изготвување на толковен реферат.

Член 4

Обврски на Операторот на системот за пренос

- (1) Операторот на системот за пренос е должен:
1. Да имплементира пристап до Системот за пренос и услугите врз основа на објавените тарифи, на недискриминаторски начин кон сите корисници
  2. да го управува, одржува, надградува и проширува Системот за пренос на Република Северна Македонија во согласност со законот за енергетика, потребите на корисниците, плановите за развој на гасната инфраструктура и овие Мрежни правила, и
  3. да го поврзува Системот за пренос и да ги одржува, надградува и проширува интерконективните врски со системите на соседните држави, во согласност со законот за енергетика, техничките прописи и важечките меѓународните договори.
  4. да ги наплатува сите надоместоци поврзани со пренос вклучувајќи надоместоци за пристап, балансирање и балансни услуги
- (2) Операторот на системот за пренос е должен да обезбеди:

1. сигурен, безбеден, квалитетен и недискриминаторен пренос на гас преку системот за пренос, од точка на влез до точка на излез низ целиот Систем и интерконективните гасоводи,
  2. непрекинлив и прекинлив капацитет, како и долгорочни и краткорочни услуги
  3. приклучување на нови корисници согласно овие Мрежни правила и доверливо користење на Системот за пренос од сите приклучени корисници,
  4. сигурно, и доверливо функционирање на Системот и ефикасно оперативно управување со Системот,
  5. определување на точки на влез и излез точки во системот за пренос, нивна идентификација и водење на евиденција за влезни и излезни точки,
  6. транзит на гас низ Системот за пренос на територијата на Република Северна Македонија, до степенот кој го овозможува техничкиот капацитет на Системот, имајќи ја предвид безбедноста на системот и сигурноста на снабдувањето во Република Македонија,
  7. идентификација и справување со предвидливите ризици и благовремено и ефикасно отстранување на сите нарушувања и пречки во користењето на Системот и управувањето со Системот,
  8. пристап на корисниците до сите значајни информации за услугите, и за условите под кои ги обезбедува.
- (3) За исполнување на обврските од ставовите (1) и (2) Операторот на системот за пренос, меѓу останатото:
1. изготвува и донесува план за развој и проширување на Системот за пренос за следните десет години,
  2. организира служба за постојани итни интервенции на Системот,
  3. врши постојано обучување и оспособување на стручен и раководен кадар за одржување и управување со Системот,
  4. овозможува услуги за пренос на гас со непрекинлив и прекинлив капацитет,
  5. ги презема од корисниците и ги потврдува најавите за количините на гас кои треба да се пренесат низ Системот,
  6. ги стави на располагање на корисниците податоците за расположлив капацитет на Системот,
  7. ги доделува на корисниците на системот бараните преносни капацитети низ транспарентна и недискриминаторна постапка поставена на пазарни основи, и ги доделува физичкиот капацитет на Системот за пренос и интерконективните гасоводи на корисниците на Системот согласно доделеното право на користење на стандардните производи на капацитет во сите временски формати,
  8. склучува договори за пренос на гас, и интерконекциски договори за пренос со сопственици и оператори на поврзаните системи за пренос на гас на соседните држави,
  9. соработува со другите оператори на системите за пренос од регионот и обезбедува потребни услови за синхронизирана работа на Системот за пренос со системите во регионот,
  10. подготвува распоред на оптоварување на Системот и ги разрешува загушувањата на Системот на објективен, недискриминаторен и транспарентен начин,
  11. врши пресметување на преземената и пренесената количина на гас и утврдува отстапувања од најавените и преземените, односно предадените количини на гас,
  12. ги усогласува разликите меѓу фактичката и планираната потрошувачка на гас преку транспарентни, недискриминаторни и пазарно ориентирани постапки
  13. обезбедува одржување и развој на системот за надзор и управување со Системот,
  14. обезбедува доверливост на комерцијалните и деловни податоци на корисниците на Системот и ги заштитува податоците добиени од корисниците на системот со третман на деловна тајна,

15. врши мерења на количини и квалитет на гасот, исчитува мерила и врши обработка на мерните податоци,
16. ја обезбедува оперативната акумулација во Системот како и пристап за нејзино користење,
17. води евиденција за работењето на Системот за пренос и за тоа ја известува Регулаторната комисија за енергетика, водни услуги и управување со комунален отпад на Република Северна Македонија (во натамошниот текст: РКЕ), по нејзино барање,
18. врши дневно диспечирање, води диспечерска книга, записи за доверливоста на системот за пренос, податоци од системот за надзор и управување и мерни податоци и тие книги, записи и податоци да ги чува најмалку десет години,
19. чува податоци за остварените трансакции низ Системот за пренос за период и со содржина утврдени од РКЕ.

Член 5

Услуги кои ги дава Операторот на системот за пренос

- (1) Операторот на системот за пренос овозможува:
  1. приклучување на нови корисници на Системот за пренос,
  2. зголемување на капацитетот на постојните приклучоци,
  3. доделување на капацитети и пренос на гас низ Системот за пренос и интерконективните гасоводи, и
- (2) Операторот на системот за пренос обезбедува приклучување на Системот за пренос или зголемување на капацитетот на приклучокот врз основа на **договор за приклучување** и во согласност со Методологијата за утврдување на соодветниот надоместок на Операторот на системот за пренос дадена како Прилог 1 на овие Мрежни правила .
- (3) Операторот на системот за пренос обезбедува доделување на капацитети и пренос на гас врз основа на **договор за пренос** на гас низ Системот за пренос што го склучил со корисник на Системот за пренос, под услови и на начин пропишани во Договорот за пренос одобрен од РКЕ и објавен на веб страната на ОСПГ.

2. ОПИС И ТЕХНИЧКИ СПЕЦИФИКАЦИИ НА СИСТЕМОТ ЗА ПРЕНОС НА ГАС

Член 6

Опис на системот за пренос

- (1) Преносниот систем се состои од
  - Гасоводи со различен дијаметар и притисок
  - Катодна заштита на гасоводите
  - Влезни мерни станици
  - Мерно-регулациони станици
  - Излезни мерни станици
  - Блок станици
  - Приклучоци
  - Систем за далечински пренос за податоци
  - Диспечерски центар
  - Центар за експлоатација и одржување на системот за пренос
- (2) ОСПГ на својата веб страна објавува опис и мапа на системот на пренос на гас.
- (3) На физичките влезови во системот се приклучуваат
  - интерконекциски гасоводи со соседни преносни системи
  - складишта за гас
- (4) На физичките излези во системот се приклучуваат
  - Потрошувачи
  - Дистрибутивни системи
  - складишта за гас

Член 7

Технички спецификации на системот за пренос

- (1) Дијаметар на преносни гасоводи: DN500
- (2) Дијаметар на интерконективни гасоводи: DN500 и DN700
- (3) Проектен притисок во магистрални гасоводи 54 bar(g)

3. ПРИКЛУЧУВАЊЕ НА СИСТЕМОТ ЗА ПРЕНОС НА ГАС

Член 8 Видови на приклучок

- (1) На влез на Системот за пренос може физички да се приклучи:
1. системот за пренос на гас на соседна држава,
  2. терминал на систем за регасификација на течен гас,
  3. складиште за гас и
  4. директен гасовод.
- (2) На излез на Системот за пренос може физички да се приклучи:
1. системот за пренос на гас на соседна држава,
  2. складиште загас,
  3. директен гасовод,
  4. систем за дистрибуција на гас,
  5. затворен систем за дистрибуција на гас, и
  6. потрошувач на системот за пренос на гас.
- (3) Кај двонасочните приклучоци и терминали за приклучување кон Системот за пренос, секоја насока на користење може да се врши со еден двонасочен мерен уред, но се управува одделно, при што се вршат мерења на составот, својствата и протокот на гас во секоја насока.

Член 9 Обврска за приклучување

- (1) Операторот на системот за пренос е должен да го приклучи на Системот за пренос секое лице кое поднесува барање и ги исполнува условите (технички, локациски), и кој склучува со Операторот на системот за пренос договор за приклучување, под услов ако тоа го дозволува капацитетот на гасоводот и условите за сигурно и доверливо работење на Системот за пренос.
- (2) Операторот на системот за пренос врши приклучување под услови и на начин определени со Законот за енергетика и овие Мрежни правила, при што во секој момент треба да бидат задоволени сите важечки критериуми за безбедност во работењето на Системот за пренос и сигурност во снабдувањето на корисниците на системот.
- (3) Постапката за приклучување, техничките услови за приклучување, како и условите за користење на приклучокот на Системот за пренос се објавуваат на веб страната на Операторот на системот за пренос.

Член 10 Информативни податоци пред започнување на постапката за приклучување

- (1) Потенцијалниот корисник на системот може да се обрати до Операторот за добивање на информативни податоци во врска со можноста за приклучување или адаптација на постоечки приклучок на системот за пренос на гас.
- (2) Во дописот за информативни податоци се доставуваат следните податоци:
1. Подносител на барањето (За правно лице - назив; адреса на седиште; лице за контакт; телефонски број, Електронска пошта; За физичко лице - Име и Презиме ; адреса; телефонски број, Електронска адреса);
  2. Објект на потрошувачот (тип, намена, локација и информативни катастарски податоци);

3. Планирано време на приклучување на нов приклучок или адаптација на постоечки приклучок
  4. Работен притисок на објектот на потрошувачот на гасот
  5. Вкупно инсталирана моќност
  6. Намена на потрошувачката на гасот
  7. Минимална и максимална потрошувачка (часовна, дневна, месечна, годишна))
  8. Технички карактеристики на објектот на потрошувачот (инсталирана опрема која е потрошувач на гас)
- (3) Операторот на системот за пренос ги дава следните основни информации:
1. Техничка можност за приклучок
  2. Можна траса и приближно место на приклучок со димензионирање на мрежа
  3. Информативна проценета цена на приклучокот или адаптацијата
  4. Имотно-правни работи не се предмет на анализа

Член 11

Редослед во Постапката за приклучување

- (1) Приклучувањето на Системот за пренос се врши по следниот редослед:
1. Барателот доставува до Операторот на системот за пренос Барање за приклучување.
  2. Операторот издава Решение за приклучување во рок од 15 дена од денот на доставување на целосна проектна документација за енергетска инфраструктура и приклучниот објект на барателот. Операторот има право да бара измени во документацијата со цел усогласување на проектната документација со барањата во техничките услови, стандарди и мрежни правила. Операторот треба да постапи по Барањето, освен доколку поради задоцнувања произлезени од административни процедури кај други институции, произлезе дека рокот треба да се продолжи.
  3. Доколку е побарано дополнување на документацијата, Барателот во рок од 15 работни дена треба да постапи по барањето за дополнување на документацијата, во спротивно ќе се смета дека се откажал од Барањето за приклучок.
  4. Решението за приклучување од став (1) точка 2 ги дефинира техничките услови за приклучување, надоместокот за приклучување што треба да го плати корисникот, рокот во кој операторот го извршува приклучувањето и обврските на операторот во врска со приклучувањето.
  5. Кон решението од став (1) точка 2, Операторот на системот за пренос му доставува на барателот предлог на Договор за приклучување.
  6. Во Договорот за приклучување, се уредува начинот на изградба на приклучокот и начинот и условите на користење на приклучокот и приклучениот објект и во кој е наведен износот на надоместокот за приклучување кој треба да го плати корисникот, како и рокот на важење на износот на надоместокот кој не може да биде пократок од 90 дена.
  7. Издаденото Решение од став (1) точка 2 престанува да важи ако:
    - изградбата на приклучокот не започне во рокот определен во одобрението за градење на приклучокот и обезбедување на целосна документација,
    - во рок од 90 дена од денот на неговото доставување барателот не го склучи Договорот за приклучување
    - доколку не изврши уплата на надоместокот на начин и во рок предвиден во Договорот
    - доколку на било каков начин го прекрши Договорот за приклучување
- (2) Ако барателот, согласно Договорот за приклучување, сам го гради приклучокот, потребно е претходно да добие одобрување на опремата (заради овозможување на понатамошно

одржување и компатибилност) и проектната документација од Операторот на системот за пренос.

- (3) Доколку барателот сам го гради приклучокот, со договорот за приклучување може да биде регулирано дел од опремата и материјалите да биде набавена од страна на операторот.
- (4) Барателот кој сам го гради приклучокот доставува до Операторот на системот за пренос Известување дека приклучокот е изграден и кон известувањето ги доставува документите наведени во Договорот за приклучување, а кои се однесуваат на приклучувањето, усогласеноста и тестирањето на приклучокот.

Член 12

Барање за приклучување

- (1) Барањето за приклучување може да се однесува на:
  - Барање за нов приклучок,
  - Барање за адаптација на постоечки приклучок и
  - Барање за промена на корисник на приклучок,
- (2) Во Барањето за приклучување (за нов приклучок или адаптација на постоечки приклучок) барателот ги наведува следните податоци:
  1. името, адресата и податоците за контакт на барателот,
  2. општи податоците за објектот за којшто се бара приклучување на Системот за пренос (адреса, вид и намена),
  3. катастарски податоци за локација на објектот кој се приклучува,
  4. компоненти на објектот за кој се бара приклучување и потенцијални технички предуслови за физичко приклучување на Системот за пренос на предвидената локација,
  5. потенцијална локација за поставување на мерно-регулационата станица, минимална, максимална и просечна часовна, максимална и просечна дневна потрошувачка и вкупна планирана годишна потрошувачка со очекувана месечна динамика,
  6. минималниот, максималниот и работниот притисок на гасот за објектот за кој се бара приклучување,
  7. можност и потребни услови за замена на гасот со друг енергенс, и
  8. проценка на датум за предвидениот почеток и завршување на работите на објектот кој се приклучува и датум на предвидениот почеток на користење на приклучокот.
  9. Доказ за сопственост или право на користење на објектот којшто се приклучува.
- (3) Во Барањето за промена на корисник на приклучок, во прилог се доставува:
  - договор заверен кај нотар помеѓу сопственикот и новиот корисник, со кој е регулирано правото на користење на приклучокот и капацитетот на приклучокот, за случај кога објектот е под закуп, или
  - имотен лист, за случај кога објектот е со променета сопственост.
- (4) Барањето за приклучување се доставува на образец чија форма и содржина се објавени на веб страната на Операторот.
- (5) Операторот на системот за пренос е должен да одлучи по барањето за приклучување во рок од 15 дена од денот на доставување на целосна проектна документација (идеен проект) за енергетска инфраструктура и приклучниот објект на барателот.
- (6) Ако во барањето се содржани нецелосни или нејасни информации Операторот на системот за пренос може, во писмена форма, да побара појаснување или дополнителни информации од барателот.
- (7) Трошоците за обработка на Барањето за приклучување кои се наплатуваат од барателот се пресметуваат според Методологијата за утврдување на надоместок за приклучување од Прилог 1.
- (8) Ако се бара приклучување на објект од ставот (1) на член 8 на влез во Системот за пренос Барањето за приклучување, покрај информациите од ставот (2), содржи и технички параметри на приклучокот кои мора да бидат во согласност со вредностите и критериумите наведени во овие Мрежни правила, и тоа:

1. составот на гасот кој влегува во Системот за пренос,
2. опрема за мерење на квалитет на гасот, и
3. други податоци значајни за управувањето со приклучокот.

Член 13

Документи потребни за приклучување

- (1) Приклучување на Системот за пренос се врши врз основа на следните документи:
  1. Решение за приклучување (заедно со услови за приклучување),
  2. Договор за приклучување,
  3. Одобрување на проектна документација (ако барателот сам го гради приклучокот),
  4. Одобрение за употреба издадено во согласност со прописите со коишто се уредува градењето или градењето или Решение за ставање во употреба на приклучокот, издадено од Државен инспекторат за енергетика, рударство и минерални сировини
  5. Известување за приклучување, усогласеност и тестирање.
- (2) Документите од став (1) точки 1, 2, 3 и 5 ги издава Операторот на системот за пренос по барање од барателот.

При издавањето на документите од став (2), Операторот на системот за пренос се раководи од условите и постапките пропишани со актите со кои се уредува просторното планирање и градењето, Законот за енергетика, овие Мрежни правила и други закони и прописи

Член 14

Адаптација на постоечки приклучок

- (1) Адаптација на постоечки приклучок се врши за постоечки и веќе приклучен објект кај кој се предвидува промена на потрошувачката на гас, а за која постојниот приклучок не соодветствува и е потребно негово прилагодување на новонастанатата состојба. Ова може да се однесува на линискиот дел на гасоводот и/или промена на опремата во мерно-регулационата станица.
- (2) Постапката за промена на приклучниот капацитет се спроведува со соодветна примена на постапката за приклучување утврдена со овие Мрежни правила.
- (3) Во случај на промена на приклучниот капацитет, сите трошоци за изградба, како и за демонтирање и монтирање на приклучните елементи, мерачи на проток на гас и друга мерна, регулаторна и безбедносна опрема се утврдуваат во согласност со Методологијата за пресметка на надоместокот, и се на товар на барателот.
- (4) При постапките за адаптација или реконструкција на постоечки приклучок корисникот е должен да достави **барање за пуштање во работа на приклучокот** со сите потребни пропратни документи наведени во член 21.
- (5) Ако после ставање во употреба на приклучокот, се утврди дека реалниот проток отстапува од договорениот на инсталираната опрема во станицата, декларирани во Барањето за приклучок, Операторот на трошок на Корисникот извршува замена или реконструкција на опремата.
- (6) Ако корисникот на објектот доставил неадекватни податоци за опсегот на протокот на приклучокот, трошоците за реконструкција на мерната линија и замената на мерната опрема од ставот (5) се на товар на корисникот на приклучокот.

Член 15

Решение за приклучување

- (1) Решението за приклучување на Системот за пренос може да се однесува на нов приклучок или на проширување на капацитетот на постоечки приклучок, а се изработува врз основа на анализа за приклучување изработена од страна на Операторот на системот за пренос.

- (2) Решението за приклучување ги содржи условите за приклучување, а особено:
1. податоци за барателот,
  2. точната локација (адреса и/или GPS локација) на објектот кој што се приклучува на Системот за пренос, вклучувајќи ја и катастарската парцела,
  3. место на приклучување на објектот кон Системот за пренос,
  4. капацитетот на приклучокот во Nm³/h
  5. можниот работен притисок на гасот,
  6. технички услови приклучокот,
  7. планирана годишна потрошувачка на гас Nm³/година,
  8. пресметковното мерно место на приклучокот,
  9. останати услови за користење на гасот од страна на објектот,
  10. износот на надоместокот за приклучување што треба да го плати барателот; рокот на важење на износот на надоместокот е 90 дена;
  11. рокот на важење на решението.
- (3) Ако Операторот на системот за пренос смета за потребно, Решението за приклучување може да содржи и дополнителни податоци.
- (4) Барателот има право на приговор до Регулаторната комисија за енергетика и водни услуги за управување со комунален отпад на Република Северна Македонија, во рок од 15 дена согласно условите предвидени со Правилата за постапување по приговори и за разрешување спорови, донесени од РКЕ.
- (5) Операторот на системот за пренос наплатува од барателот трошоци за издавање на Решение за приклучување пресметани според според Методологија за утврдување на надоместок за приклучување содржана во Прилог 1.
- (6) Решение со кое се одобрува приклучувањето на Системот за пренос е предуслов за склучување на договор за приклучување и отпочнување со изградба на приклучокот.
- (7) Заедно со Решението на Барателот му се доставува и Договор за приклучување, кој треба да го потпише, во рок од 90 дена од доставување на истиот. Доколку во тој рок не го потпише договорот, ќе се смета дека Барателот се откажал од Барањето за приклучок кон системот за пренос на гас, и Решението за приклучување престанува да важи. Решението со потпишување на Договорот станува составен дел од истиот.

Член 16 Договор за приклучување

- (1) Врз основа на Решението за приклучување, Операторот на системот за пренос склучува со барателот Договор за приклучување на преносната мрежа. Проектирањето на приклучокот започнува по потпишување на Договорот за приклучување.
- (2) Со Договорот за приклучување се уредуваат меѓусебните права и обврски меѓу Операторот на системот за пренос и барателот во однос на изведбата на приклучокот и процесот на приклучување на објектот на Системот за пренос, а особено за:
1. Опис и обем на работите кои треба да се извршат од секоја од договорните страни,
  2. надоместокот на трошоците на Операторот на системот за пренос за приклучувањето кои ги надоместува барателот,
  3. Сопственоста врз приклучокот како и уредување на обврската за регулирање на трошоците за решавање на имотно правните односи на приклучокот,
  4. рокот за изведба на приклучокот,
  5. обезбедувањето на локацијата на приклучокот од страна на барателот (заради поставување на мерно-регулациона станица),
  6. начин и услови на надзор и одобрување на проектирањето и изведбата од страна на Операторот на системот за пренос
  7. начин и услови на користење на објектот како и проверка на објектот заради обезбедување на непрекинато работење, безбедност во работењето и исправност на објектот,

8. начинот на плаќање на надоместокот за приклучување,
9. банкарската гаранција за трошоците на Операторот на системот за пренос поврзани со изградбата на приклучокот која треба да ја обезбеди барателот кога Операторот го гради приклучокот,
10. услови за спогодбено прекинување на активностите пред приклучувањето на објектот и раскинување на преземените обврски за изградба на приклучокот,
11. договорна казна во случај на неисполнување на обврските од Договорот,
12. начин на разрешување на спорови.

Член 17

Изградба на приклучок

- (1) Операторот на системот за пренос, за време и по изградбата на приклучокот ја проверува усогласеноста на изградбата на приклучокот со проектната документација.
- (2) Трошоците на Операторот на системот за пренос за преземените дејствија од став (1) се на товар на барателот, а се пресметуваат според Методологија за утврдување на надоместок за приклучување содржана во Прилог 1.
- (3) На изградбата на приклучокот соодветно се применуваат прописите со коишто се уредува градењето.
- (4) Ако при изградбата се појави потреба од намалување или прекин на испораката на гас на одредени корисници на Системот за пренос во одреден период, Операторот на системот за пренос ги известува корисниците на системот, и тоа го објавува на својата веб-страница најмалку петнаесет (15) дена пред намалувањето или прекилот на испораката на гасот.
- (5) Операторот на системот за пренос, може да ја намали или прекине испораката на гас согласно став (6) од овој член и по претходно добиено барање од барателот, кога барателот е изведувач на приклучокот.
- (6) Операторот на системот за пренос не презема никаква материјална одговорност кон трети лица за можните штети нанесени од намалувањето или прекилот на испораката на гас.

Член 18

Критериуми за одредување на надоместокот за приклучување

- (1) Надоместокот за приклучување на системот за пренос се определува според **Методологија за пресметка на надоместок за приклучување** содржана во Прилог 1 со која се утврдуваат:
  1. начинот и постапката за утврдување на висината на трошоците за приклучување,
  2. начинот и условите на утврдување на трошоците за приклучување, и
  3. единечните давачки и трошоците во постапката на приклучување
- (2) Критериумите за определување на трошоците за приклучување на Системот за пренос применети во методологијата од ставот (1) се:
  1. вид на одобрен или договорен капацитет,
  2. место на приклучокот,
  3. вид на опремата,
  4. уреди и материјали неопходни за вградување,
  5. вид и обем на монтажни и други работи кои се неопходни при приклучувањето, и
  6. барање за нови услови за приклучување.
- (3) Трошоците на приклучокот опфаќаат:
  1. изработка на инвестиционо техничка документација и пропишани согласности и одобрувања,
  2. решавање на имотно-правни односи врзани за приклучокот,
  3. набавка на опрема, уреди и материјали,
  4. градежни, монтажни и други работи за реализација на приклучокот заедно со трошоците за работна рака, употребата на специјални алати, машини, возила и др.,
  5. испитување и пуштање во погон,

6. стручни, оперативни и административни работи неопходни за извршување на приклучувањето,
  7. трошоци за надзор и безбедност во изведувањето на работите, и
  8. трошоците на прилагодување на Системот за пренос како предуслов за извршување на приклучувањето.
- (4) Делот од трошоците за приклучок кои се поединечни и не може да се распределат на сите корисници на Системот за пренос преку надоместокот за користење на Системот, а се предвидени со Договорот за приклучување склучен помеѓу барателот и Операторот на системот за пренос, ги надоместува барателот или сопственикот на објектот кој се приклучува.
- (5) Динамиката на плаќање на надоместокот за изградба на приклучокот на Системот за пренос е утврдена со Договорот за приклучување.
- (6) Во случај кога не е технички можно да се адаптира постоечката мерно-регулациона станица за приклучокот кој е предмет на адаптација, се поставува нова станица, на товар на корисникот на приклучокот.
- (7) Доколку од било кои причини, стечај, затворање на правно лица или кога корисникот подолго време од 2 години не работи, Операторот има право да ја дислоцира станицата од локацијата и да ја пренамени на друго место.

Член 19

Определување на надоместокот за приклучување

- (1) Надоместокот за приклучување на системот за пренос се определува според **Методологија за пресметка на надоместок за приклучување** содржана во Прилог 1 со која се утврдуваат:
1. начинот и постапката за утврдување на висината на трошоците за приклучување,
  2. начинот и условите на утврдување на трошоците за приклучување кои ги презема Операторот на системот за пренос, и
  3. единечните давачки и нестандартните трошоци во постапката на приклучување.
- (2) Критериумите за определување на трошоците за приклучување на Системот за пренос применети во методологијата од ставот (1) се:
1. вид на одобрен или договорен капацитет,
  2. место на приклучокот,
  3. вид на опремата,
  4. уреди и материјали неопходни за вградување,
  5. вид и обем на монтажни и други работи кои се неопходни при приклучувањето, и
  6. барање за нови услови за приклучување.
- (3) Трошоците на приклучокот опфаќаат:
1. изработка на инвестиционо техничка документација и пропишани согласности и одобрувања,
  2. решавање на имотно-правни односи врзани за приклучокот,
  3. набавка на опрема, уреди и материјали,
  4. градежни, монтажни и други работи за реализација на приклучокот заедно со трошоците за работна рака, употребата на специјални алати, машини, возила и др.,
  5. испитување и пуштање во погон,
  6. стручни, оперативни и административни работи неопходни за извршување на приклучувањето,
  7. трошоци за надзор и безбедност во изведувањето на работите, и
  8. трошоците на прилагодување на Системот за пренос како предуслов за извршување на приклучувањето.

- (4) Делот од трошоците за приклучок кои се нестандартни и/или несразмерни и не може да се распределат на сите корисници на Системот за пренос преку надоместокот за користење на Системот, а се предвидени со Договорот за приклучување склучен помеѓу барателот и Операторот на системот за пренос, ги надоместува барателот или сопственикот на објектот кој се приклучува.
- (5) Динамиката на плаќање на надоместокот за изградба на приклучокот на Системот за пренос е утврдена со Договорот за приклучување.

Член 20

Технички услови за приклучување

- (1) Заради овозможување на технички услови за приклучување и користење на Системот за пренос, Операторот на системот за пренос презема редовни и вонредни активности за да обезбеди услови за ефикасно и безбедно приклучување на нови корисници или зголемување на капацитетот на приклучокот на постоечките корисници.
- (2) Преземањето на редовните активности за создавање на технички услови за приклучување на Системот за пренос се врши во согласност со **Планот за развој** на Системот за пренос од член 50. Трошоците за редовните активности за создавање технички услови за приклучување се обезбедуваат од надоместокот за користење на Системот за пренос.
- (3) Преземањето на вонредни активности за создавање технички услови за приклучување на Системот за пренос се врши на почетокот на подготовките за изградба на нов приклучок или проширување на капацитетот на постоечки приклучок, на барање на сопственикот на објектот.
- (4) За преземањето на активностите од став (3) Операторот на системот за пренос изготвува проектна документација за вонредна надградба на Системот за пренос.
- (5) Проектната документацијата од ставот (4) особено содржи:
  1. опис на потребите и технички спецификации за изградбата на нови делови или реконструкција на постоечки делови од Системот за пренос,
  2. усогласеност на изградбата на нови делови или реконструкцијата на постоечките делови од Системот за пренос со тековното користење на Системот за пренос, ,
  3. усогласеност на изградбата на нови делови или реконструкција на постојните делови од Системот за пренос со просторно планска документација,
  4. одобренија што треба да се добијат според прописите со кои се регулира просторното планирање и изградбата на енергетски објекти,
  5. проценка на трошоците за изградба на нови делови или реконструкција на постоечките делови од Системот за пренос согласно методологијата од Прилог 1,
  6. објекти кои ќе можат да се приклучат на Системот за пренос со изградбата на нови делови или реконструкцијата на постоечки делови од Системот за пренос,
  7. сопственици на објекти за чие приклучување се заинтересирани да ја финансираат изградбата на нови делови или реконструкција на постоечките делови од Системот за пренос,
  8. проценетиот вкупен капацитет за приклучување што произлегува од вонредното создавање технички услови, и проценетиот индивидуален капацитет за приклучување на одделни објекти.
- (6) Распределба на трошоците помеѓу Оператор на системот за пренос и барателот се дефинира во договорот за приклучување.

- (7) Проектната документација за вонредна надградба може да ја изработува правно или физичко лице овластено за проектирање, определно од сопственикот на објектот по претходна добиена согласност од Операторот на системот за пренос.
- (8) Операторот на системот за пренос ја проверува Проектната документација за вонредна надградба и ја одобрува ако оцени дека е во согласност со овие Мрежни правила.
- (9) По изготвувањето или по одобрувањето на Проектната документација за вонредна надградба, Операторот на системот за пренос и сопственикот на објектот склучуваат **договор за вонредна надградба** на Системот за пренос со кој уредуваат меѓусебните права и обврски во однос на вонредното создавање технички услови, имајќи ги предвид елементите од ставот (5).
- (10) Начинот на распределба на разликата помеѓу проценетите трошоци за изградба на нови делови или реконструкција на постојните делови на Системот за пренос и реалните трошоци се уредуваат во Договорот од ставот (9).

Член 21

Пуштање во работа на приклучок на потрошувач

- (1) Пред физичкото приклучување барателот е должен да достави **барање за пуштање во работа на приклучокот** до Операторот на системот за пренос заедно со следните документи:
  1. изјава со која се потврдува дека сите работи неопходни за приклучување на Системот за пренос се завршени согласно условите пропишани со Решението,
  2. изјава со која се потврдува дека Барателот има обезбедено лица со соодветна техничка квалификуваност и компетентност за ракување со гасната инсталација после приклучокот
  3. Решение за ставање во употреба на делот на гасната инсталација после приклучокот, издадено од Државен инспекторат за енергетика, рударство и минерални сировини
  4. доказ дека ги исполнил сите финансиски и други обврски и услови од Договорот за приклучување
  5. доказ за обезбедена количина на гас за тестирање или пуштање во работа
- (2) Операторот на системот за пренос, на барање од барателот, му овозможува пристап до системот за пренос заради тестирање и пробна работа, по претходно доставен доказ за обезбедени количини на гас. Сите трошоци за време на пробната работа ги надоместува барателот.
- (3) Барањето за пуштање во работа од ставот (1) се доставува на образец чија форма и содржина се објавени на веб страната на Операторот.
- (4) Операторот на системот за пренос ја пополнува преносната мрежа до првиот запорен орган до објектот кој се приклучува, додека натамошното полнење на гасоводот до објектот го изведува сопственикот на објектот со својот стручен персонал и на свој трошок
- (5) Операторот на системот за пренос ќе започне да врши пренос на гас низ приклучокот со денот на започнување со користење на капацитетот на Системот за пренос доделен со Договорот за пренос .
- (6) По приклучувањето, сопственикот на објектот е должен редовно да ги извршува сите испитувања и проверки на објектот во однос на преземањето и/или испораката на гас предвидени со закон и други прописи кои го уредуваат користењето на објектот заради обезбедување на непрекинато работење, безбедност во работењето и исправност на објектот приклучен на Системот за пренос.
- (7) Корисникот на приклучокот доставува до Операторот на системот за пренос редовни годишни извештаи за состојбите и наодите од испитувањата од ставот (6).
- (8) Корисникот на приклучокот веднаш го известува Операторот на системот за пренос за секоја неисправност на приклучениот објект или приклучокот, потребата за прилагодување

- на условите за работа на приклучениот објект или приклучокот, или зголемен ризик од нарушување на безбедноста во работењето.
- (9) Операторот на системот за пренос не е одговорен за штетите на системот за пренос или за штетите кон трети лица предизвикани од корисникот на приклучокот.
- (10) Во случај корисникот на приклучокот да склучи договор со трето лице за користење на приклучокот должен е да ги пренесе на новиот корисник сите обврски од Договорот за приклучување и за тоа без одлагање да го извести Операторот на системот за пренос.

Член 22

Поврзување на други системи за пренос на гас

- (1) Со цел да се обезбеди технички правилно, безбедно, доверливо и ефикасно функционирање на Системот за пренос и пристап до меѓусебно поврзаните системи за пренос на гас на соседните држави, Операторот на системот за пренос склучува посебени билатерални договори со операторите на системите за пренос на секоја од државите и тоа за секоја точка на интерконекција, (договор за интерконекција) со кој се регулираат:
1. условите за работа, користење и надградба на интерконективните гасоводи на меѓусебно поврзаните системи, и
  2. меѓусебната соработка со операторите на поврзаните системи и процедурите за управување, комуникација и размена на податоци.
- (2) Со договорот за интерконекција особено се уредуваат правила и постапки за:
1. надзор на протокот на гас,
  2. мерење на количините на гас,
  3. утврдување на квалитетот на гас,
  4. спојување односно споредба и усогласување на пренесените количини на гас на корисниците на мрежата од секоја страна на точката на интерконекција која резултира со потврдени количини за корисниците на мрежата,
  5. распределба на количините на гас,
  6. постапки за комуникација во случаи на исклучителни настани,
  7. разрешување на спорови коишто произлегуваат од договорот за интерконекција и
  8. измена на договорот за интерконекција.
- (3) Правилата и постапките содржани во договорот за интерконекција се во согласност со актите коишто Република Северна Македонија е обврзана да ги применува согласно ратификуваните меѓународни договори.
- (4) Исклучителен настан во смисла на став (2) точка 4 е секој непланиран настан којшто не може во разумна мерка да биде контролиран или со примена на разумен напор да биде спречен и којшто во определен временски период може да предизвика намалување на капацитетот и со тоа да влијае на количината и квалитетот на гас на точката на интерконекција со можни последици по взаемните дејствија помеѓу соседните оператори на системите за пренос, операторот на системот за пренос и корисникот на системот.
- (5) Најмалку два месеца пред склучувањето на нов или измена на постоен договор за интерконекција, Операторот на системот за пренос ги известува корисниците на системот за склучувањето на договорот и спроведува постапка за јавна консултација.
- (6) Во рок од десет дена по склучувањето, Операторот на системот го доставува до РКЕ и до ENSTSOG интерконекцискиот договор во коишто се вклучени правилата и постапките од став (2).

4. КАПАЦИТЕТИ ЗА ПРЕНОС И УПРАВУВАЊЕ СО ЗАГУШУВАЊЕ НА СИСТЕМОТ

Член 23

Принципи за доделување на капацитети

- (1) Согласно влезно-излезниот модел на системот за пренос, корисниците резервираат права на капацитет независно на влезни и излезни точки на системот за пренос, како и дел или целина од дистрибутивни системи.
- (2) Објавувањето и доделувањето на расположивиот капацитет се врши преку платформа за аукции врз основа на механизми и календар дефинирани од ЕНТСОГ.
- (3) Во случај на прекин на работата на платформата за аукции, објавувањето и доделувањето на долгорочни расположиви (годишни, квартални, месечни) и краткорочните капацитети (ден претходно или во текот на денот) привремено се извршува во согласност со условите дефинирани во Договорот за пренос.
- (4) Објавувањето и доделувањето на расположивиот капацитет е уредено со Правилата за преносни капацитети.

Член 24

Управување со загушување

- (1) Физичкото загушување каде побарувачката за реални испораки од системот за пренос на гас го надминува техничкиот капацитет на системот се управува преку проширување на техничкиот капацитет на системот.
- (2) Договорното загушување каде побарувачката за непрекинлив капацитет го надминува техничкиот капацитет на системот се управува преку процедури за управување со загушување.
- (3) Следните процедури за управување со договорно загушување може да бидат применети:
  1. Пре-закупување и откуп на капацитет (Oversubscription and buy-back - OSBB)
  2. Кориси-или-изгуби непрекинлив ден-однапред капацитет (Firm day-ahead use-it-or-lose-it)
  3. Предавање на договорен/алоциран капацитет (Surrender of contracted capacity)
  4. Користи-или-изгуби долгорочен капацитет (Long term use-it-or-lose-it)
- (4) Процедурите за управување со договорно загушување и правилата за нивна примена се донесуваат во соработка РКЕ и регулаторните органи на соседните системи, Операторите на соседните системи, и корисниците на Системот за пренос.
- (5) Одобрените процедури се објавуваат на веб страните на РКЕ и ОСПГ.

5. ДОГОВОР ЗА ПРЕНОС НА ГАС

Член 25 Договор за пренос на гас

- (1) Операторот на системот за пренос им обезбедува на корисниците право на пристап и користење на Системот за пренос, односно пристап кон доделување на капацитети и пренос на гас, со примена на транспарентни и недискриминаторни услови, во согласност со Законот за енергетика и овие Мрежни правила, преку склучување на Договор за пренос на гас.

Член 26 Постапка за склучување на Договор за пренос на гас

- (1) Постапката за склучување на Договор за пренос се одвива на следниот начин:
1. Корисникот поднесува Барање за склучување договор за пренос преку образец кој се објавува на веб страната на ОСПГ
  2. Ако ОСПГ утврди дека барањето за склучување договор за пренос е уредно доставено и целосно, во рок од десет (10) работни денови од денот на поднесување на барањето го известува барателот за уредноста и му доставува договор за потпишување во четири (4) примероци
  3. Корисникот во рок од пет (5) работни дена по добивање на договорот на ОСПГ му доставува потпишан договор за пренос во четири (4) примероци
  4. По приемот на потпишаниот договор, ОСПГ во рок од пет (5) работни дена го потпишува договорот, и доставува два (2) потпишани примероци на корисникот.
  5. Датумот на пристап на корисникот кон системот за пренос е утврден во договорот за пренос.
  6. Ако корисникот не достави потпишан договор во рокот пропишан во точка 3 од овој став, ОСПГ смета дека барањето е повлечено.
  7. Договорот се склучува на определено време кое се дефинира во договорот за пренос
- (2) Обновување на договор за пренос треба да биде завршено дест (10) пред рокот на истекување на тековниот договор.

6. БАЛАНСИРАЊЕ НА СИСТЕМОТ ЗА ПРЕНОС

Член 27

Услови и постапка на балансирање

Операторот на системот за пренос извршува оперативно (резидуално) балансирање на системот во согласност со Правилата за балансирање на Системот за пренос на гас (Правила за балансирање) одобрени од РКЕ.

7. ПРЕНОС НА ГАС, ВОДЕЊЕ И УПРАВУВАЊЕ СО СИСТЕМОТ

Член 28

Влезни и излезни места на Системот за пренос

- (1) Мерни станици се поставени на точки на влез и точки на излез на системот и тоа:
1. Главна мерна примо-предавателна станица за мерење на гас на влез во Системот
  2. Главна мерно-регулациона станица за регулација и мерење на гас на излез од Системот за пренос
  3. Мерно-регулациона станица за регулација и мерење на гас на излез од Системот за пренос
  4. Мерна станица за мерење на гас на излез од Системот за пренос

Член 29

Безбедно и сигурно работење на Системот за пренос

- (1) Операторот на системот за пренос е должен да овозможи непрекинато, безбедно и сигурно работење на Системот за пренос и извршување на услугите на пренос на гас.
- (2) Операторот на системот за пренос ги извршува обврските од ставот (1) преку:
1. планирање, изградба и одржување на инфраструктурата за пренос на гас, вклучително преносните гасоводи, мерно-регулационите станици и другата опрема,
  2. управување со системот за пренос и протокот на гас низ системот според сите технички норми, стандарди и правила за безбедност,
  3. вршење надзор над објектите на Системот за пренос и преносната мрежа,
  4. контрола на опремата во сопственост на Операторот на системот за пренос како и на опремата на која има воспоставено право на управување и
  5. активности во заштитната зона на Системот за пренос и преносните водови .
- (3) За да овозможат извршување на обврските од ставовите (1) и (2), корисниците на Системот се должни на Операторот на системот за пренос во секое време да му обезбедат пристап до гасоводите, мерно-регулационите станици, мерните уреди и друга опрема, кои се наоѓаат на неговиот имот, без разлика дали се во сопственост на операторот на системот за пренос на гас или во сопственост на корисникот. Пристапот до опремата, инсталациите и станиците треба да биде овозможен во секое време без неопходност за претходни најави и дозволи за пристап.
- (4) Заради извршување на обврските од ставовите (1) и (2), Операторот на системот за пренос врши планско тековно и инвестиционо одржување, кое особено опфаќа:
1. заштита на гасоводите од преносната мрежа и сите делови и опрема на Системот за пренос вклучувајќи и заштита од екстремни механички, електромагнетни, топлотни и хемиски влијанија,
  2. превентивни прегледи на гасоводите и опремата и нивната заштита, заради утврдување на можно оштетување, структурно слабеење, корозија, деформација, трошење и деградација или губење на функционалноста,
  3. поправка или замена на гасоводите и сервисирање или замена на други делови и опрема,
  4. адаптации и реконструкции на несоодветни делови од Системот и надградба со нови,
  5. тестирање и прилагодување на функционалноста на елементите, уредите, опремата и на делови од Системот,
  6. надзор врз трасите и врз активностите на трети лица во заштитната зона на преносната мрежа,

- (5) Операторот на системот за пренос донесува правила со кои утврдува конкретни мерки и постапки за заштита и безбедна работа на Системот и опремата, безбедност на луѓето и сајбер-безбедност, како и технолошки упатства, инструкции и термин планови за проверка и ремонт на опремата и за други активности кои се потребни за извршување на задачите од ставот (4).
- (6) Операторот на системот за пренос изготвува Годишен план за одржување на Системот. Годишниот план се објавува на веб страницата на Операторот и се ревидира и дополнува по потреба. Годишниот план е краток, јасен и концизен, презентираан во табеларна форма и истиот е од информативен карактер за можно намалување на протокот или целосно запирање на снабдувањето со гас.
- (7) Заради извршување на работите од ставот (4), Операторот на системот за пренос може привремено да го намали или прекине протокот на гас низ Системот за пренос, или низ одредени делови на Системот или одредени приклучни места. Прекинувањето се врши согласно одредбите од членовите 41 до 46.
- (8) Операторот на системот за пренос е должен да ги осигура објектите, опремата и постројките на Системот за пренос преку кои ја врши дејноста за одредени категории на ризик.

Квалитет на услугите на Операторот на системот за пренос на гас

Член 30

- (1) Квалитетот на услугите Операторот на системот за пренос на гас се одразува преку безбедноста и непрекинливоста во преносот.
- (2) Операторот на системот за пренос на гас е должен да доставува секоја година до Регулаторната комисија за енергетика извештаи со статистички податоци за:
  1. број на планирани и непланирани прекини, и времетраење на планираните и непланираните прекини;
  2. за бројот на приговорите од корисниците на системот што се однесуваат на непрекинатост во испораката на енергија.

Член 31

Обележување на Системот за пренос

- (1) Трасата на Системот за пренос мора да биде надземно означена со стандардни табли за означување и ознаки за надзор на трасата од воздух, како и со табли за предупредување, согласно важечките технички прописи, како што е македонскиот стандард МКС 1007:2013 “Означување на гасоводи и арматура” или соодветен еквивалентен стандард.
- (2) При изградбата, гасоводната цевка се обележува со положување на лента за означување над гасоводот и тоа на длабочина од 0,5 метри под површината со натпис “ОПАСНО ГАСОВОД”.
- (3) При вкрстувањето со патишта, водотеци, железнички пруги и сл., независно од работниот притисок, на двете страни од објектот со кои гасоводот се вкрстува, се поставуваат ознаки или табли за предупредување согласно македонскиот стандард МКС 1007:2013 “Означување на гасоводи и арматура” или соодветен еквивалентен стандард.

Член 32

Изведување работи во заштитната зона на Системот за пренос

- (1) Лице, освен инвеститор во смисла на овие Мрежни правила, кое има намера да изведува работи на изградба на нови или реконструкција на постојни објекти во заштитната зона на Системот за пренос, не може да отпочне со вршење на работите без претходно да добие согласност на проектната документација од Операторот на системот за пренос.
- (2) Барањето за согласност од став (1) лицето од став (1) го доставува во писмена форма до операторот на системот најдоцна 90 дена пред денот на отпочнување на вршењето на работите во заштитната зона на Системот за пренос.
- (3) Кон барањето од став (2) лицето од став (1) доставува проектната документација за вршење на работи на изградба на нови или реконструкција на постојни објекти во заштитната зона на Системот за пренос изготвена во согласност со прописите од областа на градењето.
- (4) Операторот на системот во рок од 30 дена од денот на приемот на барањето и документацијата од ставовите (2) и (3) ја издава согласноста од став (1).
- (5) Пред извршување на работите, лицето од став (1) доставува до Операторот на системот соодветно одобрение за извршување на работите издадено во согласност со прописите во областа на градењето.
- (6) Лицето од став (1) е должно да достави до Операторот на системот за пренос предлог за датумот на започнување и очекуваното времетраење на планираните работи во заштитната зона на Системот за пренос најдоцна 60 дена пред планираниот почеток на работите.
- (7) Операторот на системот за пренос ги договара роковите за извршување на работите во заштитната зона на Системот за пренос со инвеститорот и засегнатите корисници на Системот за пренос наведени во член 40 став (4), ако планираните работи можат да имаат влијание врз нивното користење на Системот.
- (8) Операторот на системот за пренос ги објавува на својата веб страницата роковите за извршување на работите во заштитната зона на Системот за пренос.
- (9) Ако работите во заштитната зона предизвикаат нарушувања во работата на Системот за пренос, лицето од став (1) ги надоместува трошоците за отстранување на нарушувањата и е одговорен за секоја штета на Операторот на системот за пренос и засегнатите корисници од член 40 став (4), предизвикана со извршување на работите.
- (10) Операторот на системот за пренос нема одговорност за штета настаната поради кое било намалување или прекин на испораката на гас предизвикано од извршувањето на работите во заштитната зона на Системот за пренос.
- (11) Инвеститорот и лицето овластено од инвеститорот да врши работи во заштитната зона на Системот за пренос се солидарно одговорни за секоја штета предизвикана Системот за пренос, или на Операторот на системот за пренос, или на трето лице, настаната како последица од намалување или прекин на испораката на гас поради изведувањето на работите.
- (12) Ако инвеститорот врши работи на постоечки објекти и/или објекти кои се наоѓаат во заштитната зона на Системот за пренос и кога, во согласност со посебни прописи, не е должен да добие посебни услови, пред да ги започне работите инвеститорот е секако должен да прибави согласност од Операторот на системот за пренос за извршување на работи во заштитната зона на Системот за пренос.
- (13) Операторот на системот за пренос може да му издаде согласност на барателот од ставот (7) да ги изврши работите само ако барателот докаже дека поседува стручни знаења, квалификации и други овластувања за извршување на работите, или дека за оваа намена ангажирал соодветен професионален изведувач на одобрениот вид работи.

При вршење работи од инвеститор или трето лице во заштитната зона на Системот за пренос, Операторот на системот за пренос врши постојан надзор над изведувањето на работите.

Член 33 Сајбер безбедност

- (1) Заради обезбедување сајбер безбедност на Системот за пренос, Операторот на системот за пренос презема мерки и активности за откривање закани и спречување сајбер напади и инциденти и воспоставуваат механизми за справување со закани или ефикасно отстранување на последиците од нападите и инцидентите, како и за обновување на функционалноста на Системот за пренос и преносната мрежа до состојба во која се наоѓале пред сајбер нападот или инцидентот.
- (2) Заради остварување на обврската од став (1) Операторот на системот за пренос е должен да:
  1. назначи службеник за сајбер безбедност;
  2. се сертифицира според меѓународни стандарди за безбедност на мрежите, информатичка безбедност и сајбер безбедност;
  3. донесе методологија за проценка на ризици од сајбер напади и инциденти и оперативни планови за превенција и реакција на сајбер напади и инциденти и активно да учествува во активностите за подготвеност за ризици и справување со кризи во согласност со закон;
  4. разменува информации за сајбер закани и инциденти со РКЕ, надлежното тело за безбедност на мрежни и информациски системи во Република Северна Македонија, а по потреба и меѓусебно и со други оператори и
  5. да донесе и применува програма за обука за вработените во врска со сајбер безбедност.
- (3) Операторот на системот за пренос е должен до РКЕ да доставува годишни планови и извештаи за примена на обврските од став (2), а ако РКЕ оцени дека е потребно, може и почесто.

Член 34 Преземање на интервентни мерки

- (1) Операторот на системот за пренос е должен да има вработено и/или постојано ангажирано стручни оперативни екипи, способни да ги отстранат оштетувањата и пречките во работењето на Системот за пренос и да ги извршат потребните поправки за да се воспостави стабилно работење на Системот во најкус можен рок.
- (2) Ако Операторот на системот за пренос утврди одреден степен на загрозеност или пречки во работењето на Системот, независно од останатите соодветни обврски одредени со овие Мрежни правила, должен е:
  1. да постапува согласно соодветните важечките прописи во кои се уредени надлежностите и постапките за известување и преземање на мерки во случај на загрозеност на Системот и снабдувањето со гас, како и безбедноста и животот на луѓето, имотот и животната средина,
  2. без одлагање да го известат Министерството, како и загрозените корисници на Системот, за настанатите или можните проблеми во преносот и/или снабдувањето со гас,
  3. веднаш ги отстранува сите пречки во работењето, оштетувања и дефекти на Системот кои може да се отстранат,
  4. диспечерскиот центар веднаш ги доставува информациите за пречките во работење, оштетувањата или дефектите на Системот, како и за ненадејни настани кои влијаат врз

- работата на дел или на целата гасоводна мрежа, до стручните оперативни екипи од став (1),
5. во случај на дефект или непосредна опасност стручните оперативни екипи, веднаш ги преземат сите мерки потребни за спречување на опасност по животот и здравјето на луѓето, имотот и животната средина.
- (3) Ако Операторот на системот за пренос ги преземе сите активности во согласност со овие Мрежни правила, нема да биде одговорен за евентуално намалување или прекин на преносот на гас низ Системот за пренос и интерконективните гасоводи или снабдувањето со гас во Република Северна Македонија.

Член 35 **Виша сила**

- (1) Виша сила е настан или состојба којашто во моментот на настанувањето била надвор од контролата на Операторот на системот за пренос и предизвикала спреченост да ги исполнува своите обврски од Договорот за приклучување или Договорот за пренос а не можела да биде предвидена од Операторот на системот за пренос и не е предизвикана од дејствие што може да се припише на Операторот на системот за пренос, а последиците од таквиот настан или состојба Операторот на системот за пренос не можел да ги спречи, избегне или отстрани со примена на разумно прифатлив напор.
- (2) Како настан или состојба на виша сила особено се смета:
1. природни непогоди од поголем обем и интензитет, како што се земјотреси, поплави, лизгање на земјиште, суши, вулкански ерупции, оркански ветришта, снежни наноси, поројни и/или замрзнати дождови, удар на гром, пожари, епидемии и слични природни настани, при што влијанието на природните непогоди врз предизвикувањето на настанот на виша сила се оценува во согласност со техничките спецификации на опремата, постројките, уредите и инсталациите кои што ги користи Операторот на системот за пренос, како и стандардите коишто ги користи за проектирање и изведување на објектите на Системот за пренос,
  2. оштетувања, разурнувања или блокирање на друга енергетска, телекомуникациска или сообраќајна инфраструктура кои не се во сопственост на Операторот на системот за пренос,
  3. војна или воена состојба, вонредна состојба прогласена во согласност со закон, сеопфатна воена мобилизација, инвазија, вооружен судир, блокада или сериозна закана од ваквите состојби,
  4. граѓанска војна, бунт, востание, револуција, воен или државен удар, терористички дејствија, саботажи, граѓански немири, масовни насилства,
  5. дејствија на државни органи преземени во согласност со закон или дејствија преземени поради крајна потреба, а коишто не се предизвикани од дејствија коишто ги презел или не ги презел Операторот на системот за пренос,
  6. прекини на работа, штрајкови, бојкот или окупација на постројките од страна на вработените, и
  7. прогласување на енергетска кризна состојба во согласност со Законот за енергетика.
- (3) Во случај на оштетување на гасоводната инфраструктура и/или прекин на преносот како последица на Виша сила, Операторот на системот за пренос ги извршува сите можни активности, во најкраток можен рок, за да се спречи секоја опасност за луѓето и имотот и настанувањето на поголеми штети на гасоводната инфраструктура, и да се овозможи делумно или целосно воспоставување на функциите на Системот за пренос.

- (4) При појава на Виша сила, Операторот на системот за пренос редовно ги известува засегнатите корисници на Системот за пренос и потрошувачи на гас за состојбата на Системот и прогнозата за воспоставување на функциите на Системот и снабдувањето.
- (5) При извршување на вонредни и непредвидени работи од ставот (3) заради надминување на последиците од појавата на Виша сила и осигурување на повторното непречено и сигурно работење на Системот, Операторот на системот за пренос ги користи средствата од осигурителната полиса. Операторот по потреба може да достави образложено барање до Министерството за обезбедување на средства од резервите во Буџетот за непредвидени трошоци.
- (6) Операторот не е одговорен кон корисниците на системот и/или потрошувачите на гас за евентуално настанатата штета од намалувањето или прекилот во преносот на гас настанати како последица на Више сила.

Член 36 Диспечерски центар

- (1) Операторот на системот за пренос континуирано ја следи работата на системот за пренос со цел да обезбеди континуиран, квалитетен и безбеден пренос на гас и доверливо управување и балансирање со системот за пренос и исполнување на договорните обврски за пропишан притисок и квалитет на гасот.
- (2) Надзорот и контролата на работењето на системот за пренос од ставот (1) се врши од страна на диспечерскиот центар, преку:
  1. континуирано следење на технолошките параметри на гасот во системот и надзор врз преземањето и предавањето на гас кај потрошувачите
  2. најавување на количините и протоците на корисниците
  3. утврдување на можни проблеми во преносот и снабдувањето со гас,
  4. надзор врз работењето на сите мерни и мерно-регулациони станици, компресорски станици и други објекти од кои зависи непреченото работење на Системот,
  5. централизирано собирање и евидентирање на влезните и излезни количини на гас
  6. други работи согласно актите на Оператор за пренос.
- (3) Диспечерскиот центар е должен
  1. да води диспечерска книга за својата работа и записите и податоците да ги чува најмалку 10 години.
  2. да воспостави и води регистар на даватели на услуги за балансирање и регистар на балансно одговорни страни (БОС)
- (4) Диспечерскиот центар на Операторот на системот за пренос:
  1. е поврзан преку заштитени телекомуникациски канали со диспечерските центри на операторите на поврзаните системи за пренос на гас,
  2. комуницира со балансно одговорните страни
  3. комуницира со корисниците на системот за пренос, и
  4. комуницира со операторите на системите за дистрибуција на гас.
- (5) Операторот на системот за пренос донесува интерни правила, утврдува упатства и усвојува и применува технички и безбедносни стандарди за работењето на диспечерскиот центар.

Член 37

Сигурност во снабдувањето

- (1) Заради обезбедување на сигурно и безбедно снабдување со гас Операторот на системот за пренос, ги извршува сите обврски утврдени во Законот за енергетика и овие мрежни правила коишто се однесуваат на:
1. безбедност во работењето на Системот за пренос на гас во Република Северна Македонија и интерконективните гасоводи во функција на потребите на пазарите на гас во Република Северна Македонија и регионот,
  2. сигурност во снабдувањето со гас на потрошувачи во Република Северна Македонија, и
  3. оценка на ризиците за настанување на кризна состојба во снабдувањето со гас и планирање и преземање мерки за справување со кризна состојба
- (2) Во исполнувањето на обврската од став (1) точка 1 Операторот на системот за пренос е должен да го оспособи Системот за пренос во случај на прекин на испораката на гас преку најголемиот преносен гасовод, да обезбеди преостанатиот капацитет на другите преносни гасоводи во Системот да ја задоволи потребата од пренос за вкупната побарувачка на гас во Република Северна Македонија, при што количината на гас кој треба да се пренесе низ достапниот дел од преносната мрежа во еден ден се пресметува на статистичкото ниво на највисоката дневна побарувачка во период од 20 години, имајќи ги предвид и:
1. трендот на потрошувачката на гас,
  2. користењето на закупен простор на складиште за гас во соседна земја,
  3. резултатите од примената на мерките на енергетска ефикасност, и
  4. процентот на искористеност на постојната гасоводна инфраструктура.
- (3) За исполнување на обврската од ставот (2), Операторот на системот за пренос најмалку еднаш годишно врши анализа преку моделирање на функциите на Системот за пренос и ги проценува:
1. потребите за надградба и зголемување на капацитетот на оние делови од преносната мрежа кои се утврдени како критични во исполнувањето на обврската,
  2. потребите за изградба на нови гасоводи во преносната мрежа,
  3. ефектот од можното користење на закупен простор во складиште за гас во соседна земја, и
  4. можноста за примената на мерки за управување со преносот преку побарувачката на гас.
- (4) Врз основа на анализата од ставот (3), Операторот на системот за пренос ги утврдува мерките во управувањето со системот кои треба да се преземат како и потребните инвестиции во инфраструктурата, вклучително и во интерконективни гасоводи, и ги внесува потребните инвестиции во Планот за развој на Системот за пренос на гас од член 50, заедно со предлог за динамика на нивната реализација.
- (5) Во исполнувањето на обврската од ставот (1) точка 2. Операторот на системот за пренос соработува со снабдувачот со гас со обврска за јавна услуга, заради обезбедување на преносен капацитет за непречено снабдување со гас на потрошувачите во случај на:
1. Екстремни температури во период од седум дена или во случаи коишто според статистичката веројатност се јавуваат еднаш во 20 години,
  2. Невообичаено висока побарувачка на гас во период од 30 дена којашто според статистичката веројатност се појавува еднаш во 20 години, или
  3. Прекин во најголемиот преносен гасовод во траење од 30 дена во услови на просечни зимски температурни состојби.

Член 38
Проценка на ризици

- (1) На барање на надлежен државен орган, Операторот на системот за пренос, изготвува **проценка на ризиците** коишто можат да влијаат врз сигурноста со снабдувањето со гас во Република Северна Македонија.
- (2) Проценката на ризиците од ставот (1) се засновува на:
1. критериумите и условите за сигурност и безбедност во снабдувањето со гас од член 37,
  2. обезбедување на снабдување со гас на потрошувачите, коишто се снабдуваат од снабдувач со обврска за обезбедување на јавна услуга согласно Законот за енергетика,
  3. околностите во гасниот сектор во Република Северна Македонија и во регионот, а особено:
    - големината на пазарот на гас,
    - конфигурацијата на мрежата за пренос на гас,
    - реалните протоци на гас и можностите за двонасочен проток,
    - максималниот интерконективен капацитет на секоја влезна и излезна точка,
    - улогата на гас во енергетскиот микс а особено во производството на електрична и топлинска енергија, како и за потребите на стопанството,
  4. сценарија со исклучително висока побарувачка на гас и сценарија со пореметувања во снабдувањето со гас, како и сценарија со продолжен прекин на единствениот извор за снабдување со гас,
  5. сценарија на пореметувања во однос на интерконективните гасоводи, прекуграничното снабдување, капацитетот за двонасочен проток и пристапот до складиштата за гас,
  6. ризиците коишто произлегуваат од контролата врз гасоводната инфраструктура која влијае врз сигурноста во снабдувањето, а коишто вклучуваат недоволно инвестирање, загрозување на диверсификацијата во снабдувањето, злоупотреба на гасоводната инфраструктура и прекршување на обврските преземени со меѓународните договори,
  7. ризици поврзани со правата кои произлегуваат од сопственоста врз гасоводната инфраструктура во случај кога еден или повеќе функционални делови од системот за пренос или од неговите приклучоци, или средствата за пристап до тие делови, не се во сопственост или во безусловно владение на Операторот на системот за пренос,
  8. ризици во безбедноста на Системот за пренос и поврзаните системи на корисниците кои вклучуваат прибирање, пренос и обработка на информации, инфраструктура за комуникации и управување со системот и сајбер-безбедност.
- (3) Операторот на системот за пренос обезбедува потребни податоци за проценката од ставот (1) од корисниците на системот, снабдувачот со обврска за обезбедување на јавна услуга, операторите на системите за дистрибуција на гас и големите потрошувачи, како и од РКЕ и други надлежни државни органи.
- (4) Операторот на системот за пренос на секои четири години врши ажурирање на проценката за ризик од ставот (1), при што особено ги има предвид резултатите постигнати со реализацијата на обврските од овие Мрежни правила.

Член 39
Постапување во вонредни и кризни состојби

- (1) Како вонредна состојба се смета секое техничко нарушување во Системот за пренос чиишто последици директно ја загрозуваат безбедноста и животот на луѓето, имотот и животната средина, предизвикуваат ограничување во користењето на капацитетот на Системот за пренос и го загрозуваат снабдување со гас.

- (2) Покрај техничкото нарушување во Системот за пренос од став (1), како вонредна состојба се смета состојба за дебаланс на Системот за пренос, која што продолжува и по преземањето на мерките за балансирање на системот преземени во согласност со Правилата за балансирање на системот за пренос на гас, што предизвикува ограничување на користењето на капацитетот на Системот за пренос и го загрозува безбедноста на снабдувањето со гас.
- (3) Во случај на вонредна состојба на Системот за пренос, за да ја одржи преносната мрежа во нејзините оперативни граници и да го намали влијанието на нарушувањата врз можноста за користење на капацитетот на Системот и безбедноста на снабдувањето со гас, Операторот на системот без одлагање ги презема следните мерки:
1. ги известува надлежните јавни служби и органи,
  2. ги отстранува причините за опасност за безбедноста на луѓето и имотот,
  3. ги пренасочува тековите на пренос низ гасоводите кои не се засегнати од прекилот и
  4. ја користи оперативната акумулација на Системот за пренос за потребите на оперативните гасоводи.
- (4) Ако поради вонредната состојба настане прекин на преносот на гас или намалување на користењето на преносниот капацитет, или ја загрозува безбедноста на снабдувањето со гас, Операторот на системот без одлагање, во согласност со член 41, ги известува сите корисници на системот за пренос и засегнатите балансно одговорни страни и крајни потрошувачи да преземат сопствени безбедносни мерки.
- (5) Во случај на кризна состојба прогласена во согласност со закон, Операторот на системот за пренос ги применува сите пропишани мерки за справување со криза и постапува во согласност со мерките од плановите за постапување со кризни состојби и презема други мерки потребни за одржување на безбедноста во работењето на Системот за пренос и снабдувањето со гас на потрошувачите.

8. НАМАЛУВАЊЕ И ПРЕКИН НА ПРЕНОС НА ГАС

Член 40

Планирано намалување или прекин на пренос во Системот

- (1) Операторот на системот за пренос може привремено да го намали или да го прекине преносот на гас:
  1. кога ги извршува планираните контроли, испитувања и мерења, кога врши интервенции и постапки за одржување, реконструкција или проширувања на објектите, уредите и инсталациите од гасоводниот систем,
  2. поради други причини предвидени со Законот за енергетика, друг пропис или овие Мрежни правила.
  3. поради планирано намалување или прекин на пренос на гас од страна на соседните оператори на интерконекциските точки на системот, кое што е надвор од надлежностите на операторот на системот за пренос на гас.
- (2) Во однос на став (1), точки 1, 2 и 3, планираниот прекин или намалување Операторот го врши во согласност со Годишниот план за одржување и реконструкција на Системот за пренос во кој што се дефинирани периодите од месецот или годината за предвидените активности. Во однос на став (1) точки 4, Операторот ги планира прекините или намалувањата во координација со соседните оператори.
- (3) Плановите од ставот (2), Операторот го објавува на својата веб страницата и содржи информации за:
  1. ознаката на влезот во Системот за пренос и/или ознаката на излезот од Системот за пренос на приклучната точка за која се однесува намалувањето, или прекинет на испораката на гас и
  2. периодот во кој се планира да се спроведат работите.
- (4) Операторот на системот за пренос е должен писмено да ги извести засегнатите корисници, РКЕ и надлежното Министерство, за денот, часот и очекуваното времетраење на планираниот прекин или намалување, најмалку 30 дена пред прекинет, а снабдувачите и трговците за истото ги известуваат своите потрошувачи.
- (5) Веднаш по престанувањето на причините за прекинет или намалувањето, Операторот ќе ги извести сите засегнати страни за повторното воспоставување на нормални услови на пренос.
- (6) Операторот на системот за пренос не е одговорен за штетите кои настанале кај корисниците поради планираните привремени прекини или намалувања на преносот на гас, за кои корисниците биле известени согласно став (4).
- (7) Операторот не е должен да им надомести на корисниците во случај кога намалувањето или прекинет на испораката гас е продолжено поради настан на виша сила.

Член 41

Намалување или прекин на испораката во случај на дефекти или хаварии

- (1) Во случај на дефект или хаварии на Системот за пренос или непланирани намалувања или прекини во соседните системи, Операторот на системот за пренос ја намалува или прекинува испораката на гас ако е загрозувана безбедноста на луѓето, безбедноста и интегритетот на системот за пренос, и имотот и животната средина, и е должен без одлагање да ги отстрани сите оштетувања и дефекти на системот што се во негова надлежност.

- (2) За прекилот од став (1) Операторот на системот за пренос за настанатиот дефект или хаварија ги известува по телефон или електронска пошта засегнатите корисници и релеватните органи.
- (3) Операторот на системот за пренос нема никаква одговорност за евентуални штети и последици што корисниците на Системот за пренос, операторот на дистрибутивен систем, операторот на затворен дистрибутивен систем, операторот на складиште, операторот на систем за втечнување на гас или потрошувачот може да има како резултат на намалувањето или прекилот на испораката или преносот на гас од овој член.
- (4) Операторот на системот за пренос не е одговорен кон корисниците и потрошувачите за штетата и/или трошоците предизвикани од трети лица, кои намерно или од невнимание предизвикале намалување или прекин во испораката на гас или дефект на системот за пренос.
- (5) Штетата и/или трошоците, корисниците и потрошувачите ги наплатуваат од третите лица од став (4).

Член 42

Редослед на корисници по приоритет на намалување или прекин на пренос на гас

- (1) Во согласност со член 40 и член 41 Операторот на системот за пренос може привремено да го намали или целосно да го прекине преносот на гас, со претходна најава или по итна постапка без најава, според следниот редослед:
  1. потрошувачи кои го користат гасот како енергетски извор за производство на топлинска енергија и/или електрична енергија како енергетска дејност доколку располагаат со друг вид гориво со кое можат да го надоместат гасот,
  2. потрошувачи кои го користат гасот за производство на технолошка пареа,
  3. потрошувачи кои користат природен гас во технолошки постапки кои овозможуваат поголем коефициент на искористеност или квалитет на производството,
  4. потрошувачи кои гас го користат како суровина во технолошки постапки каде прекилот во снабдувањето со гас предизвикува делумен или целосен прекин во производството,
  5. потрошувачи кај кои од технолошки причини не е можно користење на друг вид гориво и прекилот во снабдување со гас би предизвикал голема материјална штета на неговата опрема и уреди,
  6. потрошувачи кои го користат гас како единствен енергетски извор за производство на топлинска и/или електрична енергија како енергетска дејност и кои немаат технолошка можност за користење друг вид гориво,
  7. Заштитени потрошувачи на гас (домаќинство приклучено на системот за дистрибуција на гас, јавни установи кои нудат примарни социјални услуги приклучени на систем за пренос или дистрибуција на гас, како и производител на топлинска енергија кој произведува топлинска енергија за потребите на домаќинствата, малите потрошувачи, а кој не може да користи друго гориво освен гас, при што вкупната потрошувачка на гас на малите и средни потрошувачи и јавни установи кои нудат примарни социјални услуги не е поголема од 20% од вкупната потрошувачка на гас во Република Северна Македонија)
- (2) Операторот на системот за пренос е должен веднаш да ги извести засегнатите корисници на Системот и потрошувачи на гас за попреченоста од ставот (1) и за преземените мерки за преки на преносот од ставот (1).

Член 43

Прекин на испорака на гас за индивидуален потрошувач

- (1) Операторот на системот за пренос може да ја прекине испораката на гас кој што треба да се пренесе за потребите на определен потрошувач на Системот ако потрошувачот по претходно известување доставено до него или до неговиот снабдувач или трговец и во рокот утврден во известувањето, не ги отстрани следните недозволените состојби или дејствија:
  1. оневозможува на овластените вработени лица на Операторот на системот за пренос пристап до приклучокот, мерно-регулационата станица или мерните уреди,
  2. презема гас без мерење,
  3. ако на својот приклучок приклучи потрошувач на гас без согласност на Операторот, или овозможи приклучување на трето лице без потребни дозволи или надвор од постапката пропишана со овие Мрежни правила, или
  4. во случај на недостаток на гас, објавен од страна на Операторот, не ги почитува мерките предвидени со Законот за енергетика, со овие Мрежни правила и со други прописи кои уредуваат мерки и постапки за случај на таков недостаток одобрени од РКЕ.
- (2) Операторот на системот за пренос може веднаш и без претходно известување да го прекине преносот на гас за потрошувачот кој:
  1. нема обезбедени количини на гас, или
  2. при користењето на Системот на гас се случиле појави или настани кои го загрозуваат животот и здравјето на луѓето и/или безбедноста на Системот.
- (3) За мерките преземени согласно ставовите (1) и (2), Операторот на системот за пренос е должен да ги извести корисникот на Системот, неговиот Снабдувач со природен гас и РКЕ.

Член 44

Барање за исклучување на потрошувач доставено од страна на корисник

- (1) Барање за исклучување на потрошувач може да биде доставено од снабдувач или трговец
  1. Операторот на системот за пренос по приемот на барање за исклучување на потрошувач доставено од страна на снабдувач или трговец, во согласност со правилата за снабдување со гас ја прекинува испораката на гас на потрошувачот.
- (2) Исклучување на потрошувач по сопствено барање
  1. Потрошувачите можат да побараат од Операторот на системот за пренос привремено исклучување од Системот за пренос со цел да се извршат планирани работи за одржување, реконструкција или развој на приклучениот гасовод, згради или објект.
- (3) Операторот на системот за пренос е ослободен од одговорност за каква било штета кај потрошувачот или трето лице предизвикана од прекинувањето на испораката на гас во согласност со овој член.

Член 45

Прекин поради неовластено преземање на гас

- (1) Во случај на неовластено преземање на гас од Системот за пренос, Операторот на системот за пренос има право веднаш да ја прекине испораката на гас.
- (2) Во случај од став (1), Операторот на системот за пренос е должен во рок од 24 часа да го извести трговецот или снабдувачот на потрошувачот.

- (3) Во случај на неовластено преземање на гас, корисникот е должен на Операторот на системот за пренос да му плати надоместок на штетата.

9. МЕРЕЊЕ НА КОЛИЧИНИ И КВАЛИТЕТ НА ГАС

Член 46

Мерна опрема за количини на гас

- (1) Мерењето на гас се извршува во мерни и мерно-регулациони станици поставени на определени мерни места, на секој влез во Системот за пренос и на секој излез од Системот за пренос.
- (2) Мерењето на гас е постапка со која на секое мерно место на Системот за пренос се утврдува:
  1. протокот на гас во единица време, и
  2. протечената количина на гас во одреден временски период.
- (3) На влезните и излезни мерни места количината на пренесениот гас се мери во нормални метри кубни (Nm^3) при температура од 0°C ($273,15 \text{ K}$) и апсолутен притисок од $1,01325 \text{ bar}$, а се изразува во киловатчасови (kWh) пресметани со помош на следната формула:
$$Q_e = Q_v * GCV \text{ [kWh]}$$
каде што:
  - Q_e – енергија во kWh
  - Q_v – волумен на гас во референтни услови ($p=1,01325 \text{ bar}$, $t=00\text{C}$)
  - GCV - горна топлинска моќ на согорување ($25/0$) на смесата изразено во (kWh/nm^3).
- (4) Операторот на системот за пренос ќе му овозможи мерење на квалитетот на гас во приклучната точка на корисникот по негово барање при што корисникот ги покрива инвестиционите и оперативните трошоци за соодветната опрема.
- (5) На корисниците кои ја имаат поставено опремата од став (4), горната топлинска моќ им се пресметува согласно податоците од таа опрема, додека за сите останати корисници Операторот на системот ја пресметува горна топлинска моќ согласно квалитетот на гас на влезот односно излезот од Системот за пренос.
- (6) Мерењето на протокот на гас на влез и на излез од Системот се врши со мерачи на проток со електронски уред за конверзија на зафтина на гас (коректор), со соодветна точност за фискално и контролно мерење (мерна бленда, ултразвучно мерило, турбинско мерило, мерило со ротациони клипови и слично).
- (7) Мерењето на пренесените количини гас на сите мерни места се врши континуирано, со мерни уреди чии карактеристики мора да бидат во согласност со соодветните закони, прописи, и правилници за метролошки услови кои важат во Република Северна Македонија.
- (8) Мерната опрема мора да биде проверена, калибрирана и потврдена од страна на овластено лице согласно прописите за метрологија кои важат во Република Северна Македонија.
- (9) Редовното испитување на мерилата и коректорите се врши во акредитирани лаборатории додека системите со мерна бленда се прегледуваат на нивната локација, во неработни услови.
- (10) Мерните уреди се ставаат во употреба само ако се прописно пломбирани и жигосани и ако поседуваат важечки документ за исправност на мерилото или сертификат за верификација.

- (11) Мерната опрема на секое мерно место се испитува редовно од страна на Операторот на системот за пренос според прописите за метрологија кои важат во Република Северна Македонија.
- (12) Секој корисник приклучен на Системот за пренос, или Операторот на системот за пренос може, од оправдани причини, да побара вонредно испитување на мерната опрема на одредено мерно место. Испитувањето и повторната калибрација ја извршува овластена и акредитирана лабораторија, а трошоците за вонредното испитување се на терет на страната која побарала испитување. Ако со вонредното испитување се утврди дека мерилото е неисправно, Операторот е должен да ги надомести трошоците за вонредното испитување и повторната калибрација.

Член 47

Стандарди и прописи за мерење

- (1) Мерењето и корекцијата на пренесените количини на гас на местата со мерна бленда се врши според следните стандарди или соодветен еквивалентен стандард:
  1. ISO 5167 од 2003 година
  2. A GA8 од 1994 година
  3. ISO 6976 (1995) .
- (2) Мерењето и корекцијата на пренесените количини гас на местата со ултразвучни мерила се врши според следните стандарди или соодветен еквивалентен стандард
  1. ISO/TR 12765 од 1998 година,
  2. ISO/CD 17089 од 2004 година,
  3. AGA 9 од 2007 година.
- (3) Мерењето и корекцијата на пренесените количини гас од турбински мерила, мерила со ротациони клипови и мерилата за масен проток се врши според следните стандарди или соодветен еквивалентен стандард и препораки:
  4. S-GERG-88
  5. AGA 8 (GC1 or GC2)
  6. AGA NX-19
  7. ISO 9951 (1993),
  8. OIML R6 и R137 (2014)
- (4) Примарните мерни уреди од ставовите (1), (2) и (3) мора да го покриваат целиот опсег на мерење на протокот, при што се задоволени границите на релативната грешка на мерењето утврдени во важечките прописите за метрологија во Република Северна Македонија.

Член 48

Отчитување на количини гас

- (1) Операторот на системот за пренос врши редовно отчитување на количините на гас преземени на влезовите во Системот за пренос (од други системи, складишта или терминали за регасификација на течен гас), и на количините гас испорачани на излезите од Системот за пренос (во други системи, складишта или терминали за втечнување на гас, како и на други корисници на Системот и потрошувачи на гас).
- (2) Операторот на системот за пренос отчитувањето од ставот (1) го врши телеметриски, а каде што нема можност за пренос на податоци, со посета на мерните станици.

- (3) Отчитувањето на преземените количини на гас на влез во Системот од поврзан систем за пренос на гас се врши телеметриски и се регулира со интерконекциски договор.
- (4) Ако отчитувањето се прави со посета на мерната станица отчитувањето го прави овластен претставник на Операторот на системот за пренос и тоа:
  1. на дневно ниво при што испорачаните количини на гас се пресметуваат како разлика на состојбата на броилото на мерната станица на излез од Системот во 6 часот на денот на отчитувањето и состојбата на броилото во 6 часот од претходниот ден, и
  2. на месечно ниво по правило во првиот ден во тековниот месец за претходниот месец.
- (5) Корисникот има право да присуствува при отчитувањето од став (4) точка 1.
- (6) Отчитувањето од ставот (4) точка 2 се врши во присуство на Операторот на системот, трговецот/снабдувачот и потрошувачот, а отчитаната состојба се регистрира во протокол/записник за испорака на гас потпишан од трите страни.
- (7) Операторот на системот за пренос врши и вонредно отчитување на преземени и/или испорачани количини гас при:
  1. промена на тарифата за пренос на гас,
  2. замена на мерниот уред,
  3. промена на Законот и/или прописите донесени во склад со Законот,
  4. промена на условите на преносот вклучувајќи и безбедносен настан кој влијаел на преносот,
  5. секое исклучување или вклучување на потрошувач, и
  6. добиено барање од корисникот или потрошувачот.
- (8) Ако се утврди дека мерниот уред на излез од системот во одреден временски период неправилно или воопшто не ја регистрирал преземената, односно испорачаната количина на гас, нерегистрираниот дел на преземената, односно испорачаната количина на гас до моментот на отстранување на дефектот се утврдува со записник за преземени нерегистрирани количини на гас потпишан од Операторот на системот, трговецот/снабдувачот и потрошувачот.
- (9) Количините на гас утврдени во записникот од став (8) ќе се вкалкулираат во вкупните месечни пренесени количини кај соодветниот снабдувач/трговец.

Член 49

Утврдување на квалитет на гас

- (1) Составот и својствата на гас мора да одговара на вредностите и карактеристиките за гас се утврдени со договорот за интерконекција кој е објавен на веб страната на Операторот на системот за пренос.
- (2) Операторот на системот за пренос нема да преземе никакви количини на гас во Системот, ако составот и квалитетот на гас не одговара на утврдените вредности и карактеристики.
- (3) Утврдувањето на квалитетот на гас на влезните места во Системот се извршува во континуитет и се потврдува со извештај за квалитет кој се објавува на веб страната на Операторот на системот за пренос.
- (4) Корисникот на Системот за пренос или Операторот на системот за пренос можат да побараат независно овластено и акредитирано правно или физичко лице да изврши вонредно испитување на квалитетот на гасот заради утврдување на соодветност на квалитетот со утврдениот со договорот за интерконекција.

- (5) Трошоците за вонредното испитување на квалитетот и утврдување на соодветноста на квалитетот на гасот со квалитетот со утврдениот со договорот за интерконекција, извршено согласно ставот (4), се на терет на страната која побарала испитување и утврдување на соодветноста на гас во Системот.
- (6) Ако со вонредното испитување од ставот (4) се утврди дека квалитетот на гас соодветствува со вредности утврдени со договорот за интерконекција, тогаш Операторот е должен да ги надомести трошоците за вонредното испитување без оглед кој го побарал испитувањето.
- (7) Ако со испитувањето се утврди дека квалитетот на гас не соодветствува со пропишаните вредности утврдени со договорот за интерконекција, тогаш корисникот кој го предава гас во Системот е должен да ги надомести трошоците за испитување, без оглед кој го побарал испитувањето.
- (8) Хемискиот состав се определува со користење на гасни хроматографи. Доколку гас хроматографот не е во функција, се користи последниот валиден хемиски состав од хроматографот или рачно внесен хемиски состав.
- (9) Гасот во системот што е во надлежност на Операторот на системот за пренос на гас не е одориран.

10. РАЗВОЈ НА СИСТЕМОТ ЗА ПРЕНОС НА ГАС

Член 50

Планирање и развој на Системот за пренос

- (1) Операторот на системот за пренос, по претходно направена анализа на пазарот на гас, изработени студии, согласности за приклучување како и историски податоци за потрошувачката на гас, имајќи ги предвид податоците и информациите за состојбите на пазарот на гас подготвува план за развој на системот, и најдоцна до 1-ви октомври секоја календарска година доставува до Министерството за добивање на мислење за усогласеност со интегрираниот национален план за енергија и клима, а до 31-ви октомври до РКЕ едногодишни, петгодишни и десетгодишни прогнози за побарувачката на гас во Република Северна Македонија.
- (2) Операторот на системот за пренос е должен на секои две години да подготвува План за развој на системот за пренос на гас за период од наредните десет години (**План за развој**).
- (3) Во Планот за развој од ставот (3) особено се содржани информациите неопходни за проширувањето и надградбата на Системот за пренос, вклучувајќи ги и приоритетите за изградба на нови интерконективни гасоводи усогласени со операторите на поврзаните системи за пренос на гас во соседните договорни страни на Енергетската заедница или држави-членки на Европската Унија.
- (4) Операторот на системот за пренос го изготвува Планот за развој врз основа на прогнозите за побарувачката од ставот (1) и други податоци, и информации, а особено:
  1. податоци за долгорочните можности за приклучување и пристап до Системот за пренос, како и потребата за проширување на преносниот капацитет и потребата за изградбата на двонасочни приклучоци со временска рамка за реализација и,
  2. Стратегијата за развој на енергетиката на Република Северна Македонија и Планот за енергија и клима,
  3. анализа на протоците и притисоците во Системот, условите и локациите за можни загушувања и механизмите за управување со загушувањата,
  4. механизми и стандарди за безбедност на Системот за пренос и системите за мерење и управување, вклучително и сајбер-безбедност,
  5. анализа на предвидената, понудената, резервираната и стварната ангажираност на Системот,
  6. анализа на економичноста во работењето на системот, особено на потребите за диверсификација на изворите на снабдување, како и барањата за енергетска ефикасност и употребата на високоефикасното комбинирано производство на електрична и топлинска енергија, во согласност со Законот за енергетска ефикасност,
  7. број и динамика на издавање согласности за пристап кон Системот, и издавање решенија за приклучување на Системот,
  8. инвестициски проекти на други оператори на системи за пренос и други инвеститори кои можат да имаат влијание врз работењето и користењето на Системот за пренос, како и интересот за инвестирање во гасниот сектор на Република Северна Македонија,
  9. постоечки и планирани интерконективни гасоводи на соседните оператори на системи за пренос на гас,
  10. потреби, можности, придобивки и услови за изградба на нови објекти поврзани со Системот за пренос, и тоа дистрибутивни системи и затворени дистрибутивни системи, складишта, уреди за втечнување на гас, како и системи за пренос на мешавина од гас и водород,
  11. анкетирање на потенцијални корисници, и
  12. други релевантни податоци.

- (5) Планот за развој содржи информации за проширувањето и надградбата на системот, а особено:
1. приклучоци на нови корисници на преносната мрежа,
  2. објекти, уреди и инсталации на системот за пренос предвидени за проширување, реконструкција и ревитализација,
  3. надградба на постоечките и изградба на нови интерконективни гасоводи кон соседните системи за пренос на гас.
  4. временската рамка и проценетата вредност на трошоците за реализација на наведените нови објекти за зајакнување на преносната мрежа,
  5. планирани инвестиции во период од следните десет години и мерки за нивна реализација,
- (6) При изготвувањето на Планот за развој, објектите кои се под заедничка одговорност на Операторот на системот за пренос и оператор на систем за пренос на гас на соседна земја, се сметаат одделно од останатите објекти на Системот за пренос, се утврдуваат низ размена на податоци со соодветните Оператори и за нив се применуваат меѓународни стандарди и прописи.
- (7) Операторот на системот за пренос го доставува усогласениот План за развој за одобрување до РКЕ најдоцна до 31-ви октомври во календарската година и по добиеното одобрување го усвојува Планот и го објавува на својата веб страница.
- (8) Во согласност со Планот за развој, Операторот на системот за пренос, за секој регулиран период изготвува и доставува за одобрување до РКЕ **Планови за инвестирање** во Системот за пренос согласно Законот за енергетика, во кои особено треба да биде прикажано очекуваното зголемување на ефикасноста на работата на системот како резултат на предвидените инвестиции.

Член 51

Проектирање и изградба на Системот за пренос

- (1) Операторот на системот за пренос проектира и гради нови и реконструира, проширува, надградува и модернизира постоечки капацитети и објекти на Системот за пренос врз основа на одобрениот десетгодишен План за развој на Системот, како и плановите за инвестирање од член 50 одобрени од РКЕ.
- (2) По исклучок од ставот (1), Операторот на системот за пренос може да изгради нови објекти на Системот за пренос врз основа на позитивен економски тест, во постапка за:
1. позитивна проценка на интересот и иницијативите на корисниците на Системот спроведена согласно правилата со кои се уредува распределбата на капацитет и управувањето со загушувањата на Системот за пренос, или
  2. проширување на капацитетот со затворен инвестициски план и конечни инвестициски одлуки.
- (3) При проектирање, изградба и пуштање во работа на објектите, постројките и уредите на Системот за пренос, Операторот на системот за пренос е должен да ги применува прописите и правилата за изградба, експлоатација и одржување на истите.
- (4) При изведување на работите од ставот (1), Операторот на системот за пренос може да се раководи и со свои интерни правилници и прописи за начин и постапки при проектирањето, изградбата, работењето и одржувањето на Системот, кои мора да бидат усогласени со важечките прописи и правила за изградба, експлоатација и одржување на гасоводни системи и со Законот за енергетика и Законот за градба.

- (5) Операторот на системот за пренос е должен навреме да ја почне постапката за добивање на согласност и потребните дозволи за изградба на планираните објекти.

11. СПРАВУВАЊЕ СО КРИЗНИ СОСТОЈБИ

Член 52 Проценка на ризици

- (1) Операторот на системот за пренос, по налог добиен од Министерството надлежно за областа енергетика, врши проценка на ризиците коишто можат да влијаат врз сигурноста со снабдувањето со гас во Република Северна Македонија.
- (2) Проценката на ризиците од ставот (1) се засновува на:
  - критериумите за безбедност во снабдувањето со гас од Членот 37,
  - стандардите за снабдување со гас на заштитените потрошувачи, при обврска за обезбедување на јавна услуга согласно Законот за енергетика,
  - околностите во гасниот сектор во Република Северна Македонија и во регионот, а особено:
    - големината на пазарот на гас,
    - конфигурацијата на мрежата за пренос на гас,
    - реалните протоци на гас и можностите за двонасочен проток,
    - максималниот интерконективен капацитет на секоја влезна и излезна точка,
    - улогата на гас во енергетскиот микс а особено во производството на електрична и топлинска енергија, како и за потребите на стопанството,
  - сценарија со исклучително висока побарувачка на гас и сценарија со пореметувања во снабдувањето со гас, како и сценарија со продолжен прекин на единствениот извор за снабдување со гас,
  - сценарија на пореметувања во однос на интерконективните гасоводи, прекуграничното снабдување, капацитетот за двонасочен проток и пристапот до складиштата за гас,
  - ризиците коишто произлегуваат од контролата врз гасоводната инфраструктура која влијае врз сигурноста во снабдувањето, а коишто вклучуваат недоволно инвестирање, загрозување на диверсификацијата во снабдувањето, злоупотреба на гасоводната инфраструктура и прекршување на обврските преземени со меѓународните договори,
  - ризици поврзани со правата кои произлегуваат од сопственоста врз гасоводната инфраструктура,
  - ризици во безбедноста на Системот за пренос и поврзаните системи на корисниците кои вклучуваат прибирање, пренос и обработка на информации, инфраструктура за комуникации и управување со системот и сајбер-безбедност.
- (3) Операторот на системот за пренос ќе ги обезбеди потребните податоци за проценката од ставот (1) од корисниците на системот, операторите на системите за дистрибуција на гас и големите потрошувачи, како и Регулаторната комисија за енергетика и други надлежни државни органи.
- (4) Операторот на системот за пренос на секои четири (4) години врши ажурирање на проценката за ризик од ставот 1, при што особено ги има предвид резултатите постигнати со реализацијата на обврските од овие Мрежни правила.

Член 53 План за превенција и Интервентен план

- (1) Операторот на системот за пренос, по налог добиен од Министерството, изготвува:
  - **План за превенција**, којшто содржи мерки потребни за отстранување и ублажување на ризиците идентификувани во проценката на ризици од Членот 52, и

- **Интервентен план**, којшто содржи мерки што треба да бидат преземени за отстранување или ублажување на последиците од прекините во снабдувањето со гас.
- (2) Плановите од ставот (1) Операторот на системот за пренос ги изготвува по претходна консултација со операторите на системи за дистрибуција на гас, снабдувачите и трговците со гас, значајните и зачитените потрошувачи на гас, операторите на системи за втечнување на гас и операторите на складишта за гас ако е применливо, со производителите на електрична енергија со користење на гас и операторот на електропреносниот систем, како и со Регулаторната комисија за енергетика.
  - (3) Плановите од ставот (1) ќе вклучат и применливи мерки на:
    - енергетска ефикасност,
    - управување со побарувачката на гас, и
    - складирање на гас со користење на изнајмен капацитет во складиштата во соседните земји.
  - (4) Мерките за обезбедување на сигурност во снабдувањето со гас содржани во Плановите од ставот (1), треба:
    - да бидат јасно определени, транспарентни, пропорционални, недискриминаторни и проверливи,
    - да не ја нарушуваат неоправдано конкуренцијата и ефикасното функционирање на пазарот на гас, и
    - да не ја загрозуваат сигурноста во снабдувањето со гас во соседните земји, во договорните страни на Енергетската заедница или во државите-членки на Европската Унија.
  - (5) Со одобрување добиено од Регулаторната комисија за енергетика, Операторот на системот за пренос секој изготвен предлог-План од ставот (1) го доставува до Министерството за натамошни консултации.
  - (6) Секоја образложена забелешка, барање или препорака за промена во некој од доставените планови, добиена од Министерството, која може да произлезе од проценета неефикасност на предвидените мерки, неусогласеност со сценаријата за ризици на друга договорна страна на Енергетската заедница или држава-членка на Европската Унија, или можност за неоправдано нарушување на конкуренцијата или функционирањето на пазарите на гас, Операторот на системот за пренос ќе ја разгледа и, ако ја оцени како оправдана, ќе воведи измени и прилагодувања во соодветниот План. Ако Операторот ја оцени забелешката како неоправдана, ќе достави образложен одговор до Министерството.
  - (7) Плановите усвоени од Министерството Операторот на системот за пренос ги објавива на својата веб страница.
  - (8) Операторот на системот за пренос соработува со Министерството, со Регулаторната комисија за енергетика и по потреба со други државни органи во Република Северна Македонија во реализацијата на мерките и активностите пропишани со Плановите од ставот 1, и постојано ја следи нивната примена.
  - (9) При изготвувањето и објавувањето на Плановите, Операторот на системот за пренос обезбедува заштита на деловно чувствителните податоци добиени за потребата за изготвување на Плановите.
  - (10) Плановите од ставот (1) на овој Член се ажурираат на секои четири (4) години, а по потреба и почесто, како резултат на значајна промена на околностите или по барање од Министерството. Ако во периодот помеѓу две ажурирања настанала кризна состојба,

причините за настанувањето и последиците од кризната состојба соодветно се наведуваат во ажурираните планови и се рефлектираат низ предложените мерки.

Член 54

Содржина и примена на Планот за превенција

- (1) Операторот на системот за пренос го изготвува Планот за превенција од Членот 53 во рокот определен од Министерството. Планот за превенција содржи информации и мерки засновани на резултатите од проценката на ризици извршена согласно Членот 52 и на одредбите од Законот за енергетика, и особено вклучува:
- резултати од проценката на ризици и резиме на сценаријата коишто биле земено предвид при изготвувањето на проценката,
  - количини на гас и потребниот капацитет како и другите услови потребни за исполнување на стандардот за инфраструктура и стандардот за снабдување, вклучително и влијанието на управувањето со побарувачката во навременото надоместување на недостатоците настанати поради прекини во снабдувањето со гас,
  - определување на заштитените потрошувачи на гас според условите наведени во Членот 42, потребните количини на гас за секоја од категориите на заштитени потрошувачи во зависност од соодветното сценарио, како и образложение за секоја направена промена на стандардот за снабдување,
  - обврски коишто се наметнуваат на носителите на лиценци за вршење на енергетски дејности од областа на гас, а кога тоа е потребно и од областа на електричната енергија, коишто можат да влијаат врз сигурноста во снабдувањето со гас и безбедната работа на Системот за пренос на гас,
  - други превентивни мерки за справување со ризиците коишто се идентификувани во проценката на ризици од Членот 52, а коишто можат да се однесуваат на зајакнување на интерконективните капацитети, подобрување на енергетската ефикасност, намалување на побарувачката на гас, можноста за диверсификација на снабдувањето со гас, како и користењето на складиштата за гас и капацитетите за течен гас во регионот,
  - информации за економското влијание на мерките од Планот за превенција и нивната делотворност и ефикасност, како и нивното влијание на пазарот на гас во Република Северна Македонија и регионот, вклучително и обврските за обезбедување на јавна услуга,
  - опис на влијанието на предложените мерки врз животната средина и врз економската и социјалната состојба на потрошувачите,
  - механизми за соработка со договорните страни на Енергетската заедница или државите-членки на Европската Унија, вклучително и механизмите за изготвување на плановите за превенција и интервентните планови,
  - информации за постојните и идните интерконективни водови, двонасочните преносни капацитети и друга гасоводна инфраструктура, вклучително и за онаа којашто обезбедува пристап до пазарите на гас, складиштата на гас и терминалите за течен гас, особено во интервентни случаи, и
  - информации за обврските за обезбедување на јавна услуга коишто се однесуваат на сигурноста во снабдувањето со гас.
- (2) Операторот на системот за пренос ќе достави до Министерството соодветна информација за секоја превентивна мерка донесена по донесувањето на Планот за превенција и секоја таква мерка донесена пред Планот која не е содржана во Планот но сеуште е на сила, и ќе ја образложи усогласеноста на таа мерка со барањата од Членот 52.
- (3) Планот за превенција првенствено ќе содржи пазарни засновани мерки и со него нема да се наметнуваат непотребни обврски за вршителите на енергетските дејности. Вонпазарните мерки може да се користат како исклучок, во ограничени рокови, обем и

намена, и тоа само ако ризикот или проблемот не може да се надмине само со пазарни мерки.

- (4) Планот за превенција кој ќе се објави нема да содржи информации чиешто објавување би можело да ја загрози сигурноста во снабдувањето со гас. Операторот на системот за пренос може да изготви верзија на Планот за превенција за внатрешна употреба со ограничен пристап, кој може да содржи поверливи податоци и податоци критични за безбедноста на Системот и корисниците, кој ќе се користи според превилата за заштита на доверливи информации коишто се применети од Операторот.
- (5) По барање од Министерството, Операторот на системот за пренос ќе изготви и достави извештај за проценетото влијание на одредена мерка од Планот или од ставот 2, при што ќе приложи и мислење од Регулаторната комисија за енергетика ако Министерството го побара. Во извештајот се наведуваат податоци и информации коишто се однесуваат на:
- можните влијанија на мерката врз пазарот на гас во Република Македонија и во регионот,
  - можните влијанија на мерката врз сигурноста во снабдувањето со гас во Република Северна Македонија и во соседните договорни страни на Енергетската заедница или државите-членки на Европската Унија, особено ако мерката ги ограничува тековите на гас,
  - проценка на трошоците и придобивките од мерката, особено на потребата и соодветноста за преземањето на вонпазарна мерка како и препреката за преземање на соодветна пазарно заснована мерка,
  - проценка дали преземената мерка обезбедува еднакви можности за сите учесници на пазарот на гас, и
  - очекуваното траење на мерката, периодични оценки на резултатите од мерката, како и постапки кои се преземаат по престанувањето на важењето на мерката.

По одобрение од Министерството, Операторот на системот за пренос може да го објави извештајот од ставот (5) на својата веб страница.

Член 55

Содржина и примена на Интервентниот план

- (1) Операторот на системот за пренос го изготвува Интервентниот план од Членот 52 во рокот определен од Министерството. Интервентниот план е заснован на нивото на кризните состојби определени во Членот 56 и на одредбите од Законот за енергетика, и со него особено се:
- дефинира улогата во кризните состојби и обврските на Операторот на системот за пренос, корисниците на Системот за пренос на гас, операторите на системите за дистрибуција на гас, како и индустриските потрошувачи на гас и производителите на електрична и/или топлинска енергија кои користат гас имајќи го предвид степенот на нивната загрозеност од прекинот со снабдување со гас, како и нивните взаемни односи со надлежните државни органи и Регулаторната комисија за енергетика на секое од нивоата на кризната состојба,
  - дефинира улогата и обврските на Министерството и на другите државни органи, на Регулаторната комисија за енергетика и другите регулаторни тела, како и на другите субјекти на коишто им се делегираат одделни надлежности за секое од нивоата на кризната состојба,
  - обезбедува доволно можности и потребни услови за претпријатијата снабдувачи со гас и индустриските потрошувачи, вклучително и производителите на електрична и/или топлинска енергија со користење на гас, за примена на сопствени мерки какао одговор на кризната состојба,

- идентификуваат мерките и дејствијата што треба да се преземат за ублажување на можното влијание на прекилот со снабдување со гас врз производството на топлинска и електрична енергија, имајќи ја притоа предвид комплементарноста во работењето на енергетските системи за гас и електрична енергија во когенеративните постројки,
  - воспоставуваат детални постапки коишто треба да се применат во активирањето на мерките за справување со кризната состојба во секое од нивоата, вклучително и соодветни шеми за размена на податоци,
  - воспоставува постапка за назначување на лице одговорно за управување со кризната состојба и се определува неговата улога и надлежностите,
  - определува придонесот на пазарно заснованите мерки за справување со состојбата на нивото на кризна состојба алармирање и ублажување на состојбата на нивото на кризна состојба вонредна состојба;
  - определува придонесот на мерките кои не се пазарно засновани, а кои се планираат да се применат на нивото на кризна состојба „вонредна состојба“, како и проценка на степенот до којшто примената на овие мерки е потребна за справување со кризната состојба, при што нивната примена треба да отпочне ако пазарно заснованите мерки не можат да обезбедат снабдување со гас на заштитените потрошувачи на гас согласно Членот 42,
  - опишуваат обврските и механизмите коишто, во секое од нивоата на кризна состојба се користат за соработка и размена на информации со договорните страни на Енергетската заедница или државите-членки на Европската Унија, како и со ENTSOG и други тела и асоцијации во Европската Унија надлежни за справување со кризи во енергетиката,
  - утврдуваат обврските на корисниците на Системот за пренос и претпријатијата за снабдување со гас за доставување на известувања и податоци, како и обврските на претпријатијата за производство и снабдување со електрична енергија за доставување на известувања во случај на кризна состојба на ниво алармирање или вонредна состојба,
  - опишуваат постојните технички и правни аранжмани за спречување на неоправдано трошење на гас од страна на потрошувачите приклучени на системите за пренос или дистрибуција на гас, освен заштитените потрошувачи, и
  - воспоставува листа на однапред дефинирани активности за достапност на гас во случај на вонредна состојба, вклучително и можни трговски аранжмани помеѓу страните вклучени во тие активности како и механизми за соодветно надоместување за претпријатијата за снабдување или трговија со гас, притоа имајќи ја предвид потребата од заштита на деловно чувствителните податоци.
- (2) Во функција на исполнувањето на наведените цели, Интервентниот план треба да овозможи:
- јасен и ефективен ангажман на Операторот на системот за пренос и сите други релевантни субјекти од секторот за гас како и надлежните државни органи и регулаторни тела во надминувањето на одреден вид на кризна состојба од Членот 56 во снабдувањето со гас,
  - под услов да не се предизвика нарушување на безбедноста во работењето на Системот за пренос, за секое ниво на кризна состојба, избегнување на секое неоправдано:
    - нарушување на работата на пазарот со гас,
    - нарушување на снабдувањето со гас на заштитените потрошувачи,
    - трошење на гас од крајните потрошувачи коишто не се заштитени потрошувачи,
    - нарушување на техничкото и безбедносното одржување и пристапот до капацитетот на интерконективните водови и/или воведување мерки коишто ги ограничуваат прекуграничните текови на гас, и

- зголемување на цените на снабдување со гас засновано на доминантна позиција или злоупотреба на пристапот до информации на пазарот со гас.
- (3) Мерките, активностите и постапките содржани во Интервентниот план ќе се тестираат од Операторот на системот за пренос најмалку секоја четврта година, со примена на моделирање и симулација на:
- сценаријата со средно и високо влијание оценети согласно соодветната Методологија применета од ENTSOG, како и
  - одговорот на таквите влијанија во реално време со примена на мерките, активностите и постапките содржани во Планот.
- (4) Операторот на системот за пренос ќе достави до Министерството извештај со резултатите од тестирањата од ставот (3).

Член 56 **Кризна состојба**

- (1) Кризна состојба во снабдувањето со гас прогласува и прекинува Министерството, во согласност со Законот за енергетика, во еден од трите степени на ургентност (ниво на кризна состојба), и тоа:
- **рано предупредување** – кога се располага со доверливи информации за можно значително влошување на условите на снабдувањето со гас и се создава потреба за повисоко ниво на подготвеност,
  - **алармирање** – кога поради потешкотии во испораката или преносот, или зголемената потрошувачка може да се јават прекини во снабдувањето со гас, но пазарните механизми се сèуште доволни и нема потреба од активирање на вонпазарни мерки, и
  - **вонредна состојба** – кога поради значително нарушување на условите на испораката и снабдување со гас или неумерен пораст на побарувачката, пазарните мерки не се доволни и потребно е воведување на вонпазарни, интервентни мерки да се задоволи побарувачката.
- (2) Операторот на системот за пренос, во согласност со овие Мрежни правила и Законот за енергетика, врз основа на утврдени критични состојби во однос на критериумите од ставот (1) на пазарот и/или системот за пренос на гас, или од добиени информации од сигурни и доверливи извори, во консултација со Регулаторната комисија за енергетика доставува до Министерството предлог за прогласување на Кризна состојба.
- (3) Независно од одредбите во ставот (2), по информација добиена од Министерството за можноста за прогласување на Кризна состојба во Република Северна Македонија, или за прогласена кризна состојба во гасниот сектор на друга земја од регионот, договорна страна на Енергетската заедница или држава членка на Европската Унија, или по барање добиено од Министерството, Операторот на системот за пренос ги разгледува состојбаите и информациите од ставот (2) и дава соодветно мислење на Министерството по прашањето за прогласување на одредено ниво на кризна состојба.
- (4) Ако е прогласена вонредна состојба, Операторот на системот за пренос ги применува мерките од интервентниот план и релевантните обврски од овие Мрежни правила, како и други мерки потребни за одржување на безбедноста во работењето на Системот за пренос, снабдувањето со гас на заштитените потрошувачи и извршувањето на обврските од ставот (1), самостојно или во консултација со Министерството и/или Регулаторната комисија за енергетика.
- (5) Операторот на системот за пренос постојано ја следи кризата и достигнувањето на прагот на загрозеност, и доставува до Министерството предлог за испраќање до надлежните тела

за подготвеност на ризици и справување со кризи на соседните земји, договорните страни на Енергетската заедница и државите-членки на Европската Унија, со која се објавува:

- **рано предупредување** - при достигнување на прагот определен за кризата на алармирање, или
  - **кризна состојба** - при достигнувањето на прагот определен за кризата на вонредна состојба.
- (6) Освен во случај на можно нарушување на безбедноста во работењето на Системот за пренос, Операторот на системот за пренос ќе обезбеди да во ни едно ниво на кризна состојба од ставот (1):
- нема да се воведуваат мерки коишто неоправдано го ограничуваат протокот на гас на интерконективните водови, и
  - пристапот до прекуграничната гасоводната инфраструктура технички и безбедносно ќе се одржува во согласност со интервентниот план.
- (7) Ако поради одржување на безбедното работење на Системот за пренос не е можно да се избегне нарушување на обврските од ставот (6), Операторот на системот за пренос веднаш ќе ги извести Регулаторната комисија за енергетика и Министерството, ќе тредложи мерки и ќе ги следи добиените налози и упатства за примена на потребните мерки.
- (8) За времетраењето на кризна состојба прогласена како вонредна состојба, Операторот на системот за пренос, врз основа на проценка на ризиците во согласност со Членот 52, може да достави до Министерството предлог за одлука приоритет во снабдувањето со гас согласно Законот за енергетика да се додели на одделни електроцентрали коишто за производство на електрична енергија користат гас, ако недостатокот во снабдувањето со гас на тие електроцентрали:
- може да предизвика сериозна штета на функционирањето на електроенергетскиот систем, или
  - може да го наруши производството и/или преносот на гас.
- (9) Во рок од три работни дена од приемот на образложено барање или препорака од Министерството за промена во мерките коишто се преземени или се планира да се преземат заради справување со прогласена кризна состојба, Операторот на системот за пренос ќе ги воведат мерките измени и за тоа ќе ги извести Министерството, или ќе достави до Министерството образложение за неможност да се воведат мерките измени или препораки.

Член 57

Уредба за справување со криза

- (1) Операторот на системот за пренос ги усогласува плановите, мерките и постапките со кои се овозможува справување со криза во снабдувањето со гас со со **Уредбата за мерки и активности за управување со енергетска криза** која, на предлог од Министерството и по претходно мислење од Регулаторната комисија за енергетика, ја донесува Владата.
- (2) Мерките и активностите предвидени со уредбата од ставот (1) се во согласност со регионалната методологија за проценка на ризици и Законот за енергетика. Операторот на системот за пренос особено ги применува оние кои се однесуваат на:
- начинот на остварувањето на надлежностите во врска со определувањето, предлагањето и спроведувањето на мерките и активностите за подготвеност за справување со ризици во секторот на гас,

- начинот и условите под коишто од Министерството се добиваат одделни оперативни задачи, активности и овластувања во врска со подготвеноста за справување со ризик во секторот за гас,
- обврските на Операторот на системот за пренос кон Регулаторната комисија за енергетика во кризна состојба и улогата на Регулаторната комисија за енергетика во справувањето со кризи во секторот за гас,
- формата, содржината и постапката за изготвување на сценаријата за подготвеност за справување со ризик во секторот за гас,
- постапката за утврдување и евалуација на сценаријата согласно регионалните методологии за рангирање на сценаријата за подготвеност за справување со ризик и проценка на ризикот,
- формата, содржината и постапката за изготвување на Планот за подготвеност за справување со ризик, како и дефинирање и спроведување на мерки за ублажување на ризикот и зајакнување на отпорноста на системите за гас,
- постапката за управување со снабдувањето со гас во состојба на енергетска криза,
- учеството во размената на информации со операторите на системите за пренос на гас и надлежните органи на другите договорни страни на Енергетската заедница од соодветниот регион или државите-членки на Европската Унија, како и други регионални и меѓународни институции и тела за енергетска безбедност,
- критериумите за определување на прагот за загрозеност за објавување на **рано предупредување** и за прогласување на **кризна состојба** согласно Членот 56 и за преземање на одделни мерки и активности за справување со енергетска криза согласно Интервентниот план,
- постапките, механизмите и медиумите за објавување на рано предупредување или прогласување на кризна состојба,
- дејствијата што се преземаат по приемот на соодветните известувања и предупредувања согласно ставот (2) точка 8 од друга договорна страна на Енергетската заедница или држава-членка на Европската Унија;
- механизмите за активирање и спроведување на мерки за безбедност во секторот за гас утврдени во **Планот за подготвеност за справување со ризик** во секторот за електрична енергија,
- постапките и механизмите за соработка и размена на соодветна помош во секторот за гас со друга договорна страна на Енергетската заедница или држава-членка на Европска Унија и со меѓународни тела за управување со енергетски кризи,
- начинот и постапката за комуникација со јавноста и доставување информации до медиумите и
- начинот и постапката за следење и известување за управувањето со енергетска криза и за влијанието на енергетската криза врз Системот за пренос на гас, како и евалуација на последиците од енергетската криза во истиот сектор.

Член 58

Прибирање и размена на информации

- (1) Во случај на кризна состојба прогласена на кое било ниво, Операторот на системот за пренос ќе обезбеди од Министерството секојдневен пристап до информациите кои засегнатите корисници на Системот за пренос и потрошувачи на прирочен гас ги доставуваат до Министерството согласно Законот за енергетика, а особено:
- прогнози за дневните количини на гас коишто се побаруваат и се нудат искажани во милиони кубни метри,
  - дневниот проток на гас на влез и излез од точките на приклучување на корисниците на Системот за пренос на гас и крајните потрошувачи, како и на сите точки на влез и излез на интерконективните водови,

- количините на гас кој е достапен во изнајмени складишта на гас или од терминали за течен гас, и
  - периодот, искажан во денови, за кој што се очекува дека е обезбедено снабдувањето со гас за заштитените потрошувачи.
- (2) Доставените податоци од ставот (1) Операторот на системот за пренос ги користи во анализите, извештаите, предлозите и утврдувањето на мерките согласно Интервентниот план и овие Мрежни правила.
- (3) Најдоцна шест недели по престанувањето на кризна состојба, Операторот на системот за пренос доставува до Министерството детална оценка за влијанието на кризата врз сигурноста во снабдувањето со гас и безбедноста во работењето на Системот за пренос на гас, ефикасноста на применетите мерки, влијанието на кризата врз пазарите на енергија, влијанието на кризата врз електроенергетскиот сектор, како и за помошта добиена од договорните страни на Енергетската заедница или државите-членки на Европската Унија. По барање од Министерството, Операторот на системот за пренос ќе достави и други информации поврзани со кризата.
- (4) Операторот на системот за пренос, во соработка со Министерството обезбедува пристап и ги користи за извршување на своите обврски, информациите од ставот (1) и други информации за состојбата со снабдувањето со гас кои Министерството по свое барање, согласно Законот за енергетика, ги добива од корисниците на Системот за пренос на гас без оглед дали е прогласена кризна состојба.
- (5) Информациите од ставот (4) Операторот на системот за пренос ги користи за подготовка на анализи и извештаи за Министерството, како и при изготвување на проценката на ризици, Планот за превенција и Интервентниот план.

12. КОМУНИЦИРАЊЕ И ИЗВЕСТУВАЊЕ

Член 59

Доверливост на информациите

- (1) Операторот на системот за пренос е должен да ги заштити од неовластен пристап и да обезбеди доверливост на информациите кои се однесуваат на склучен договор за пристап на Системот за пренос и склучен договор за пренос на гас и да ги чува како деловна тајна комерцијалните и деловни податоци поврзани со склучувањето и исполнувањето на овие договори, како и на информациите кои се однесуваат на услугите кои ги обезбедува Операторот.
- (2) Обврската за доверливост од ставот (1) престанува ако овие доверливи податоци се објават од трето лице.
- (3) Операторот е особено должен да не објавува доверливи податоци освен ако една од договорните страни не го овласти тоа да го стори на основа претходно писмено одобрување.
- (4) Обврската за доверливост согласно овој член нема да се применува на оние податоци или обврски на Операторот кои произлегуваат од општите обврзувачки прописи.

Член 60

Комуникација со корисници и други оператори

- (1) Операторот на системот за пренос и корисникот на Системот за пренос заемно се известуваат за сите работи и околности кои се однесуваат на пристапот на Системот и преносот на гас.
- (2) Известување од ставот (1) кое се однесува на Договорот за пренос се извршува по електронска пошта или некој друг претходно договорен начин на комуникација по писмен пат, кој е на располагање на двете страни, кој е доволно доверлив и кој е прикладен за пренос на таквата информација.
- (3) Диспечерскиот центар на Операторот на системот за пренос мора да има постојана врска со операторите на соседните системи нза пренос на гас.
- (4) При управувањето и водењето на Системот за пренос, Операторот е должен да ги почитува одредбите од договорите кои важат за преносните мрежи, состојбата и условите на интерконективните гасоводи, странските испорачатели, како и операторите на системите за пренос преку кои се врши транзит на гас.

Член 61

Известување и објавување

- (1) Заради обезбедување на транспарентност, објективност и недискриминаторност во примена на тарифите, како и ефикасно користење на Системот за пренос на гас од страна на корисниците, Операторот на системот за пренос е должен постојано да ја ажурира својата веб страница и да објавува детални информации со кои располага, а кои се однесуваат на:
  1. опис на Системот за пренос на гас,
  2. технички карактеристики на Системот за пренос,
  3. видовите на услугите, како и условите под кои се обезбедуваат услугите за ефикасен пристап на системот и пренос на гас, вклучително и техничките информации потребни за обезбедување на пристапот,

4. постапките за приклучување на Системот и за пристап на Системот,
  5. видови на договори и видови на капацитети кои стојат на располагање на корисниците, како и постапките кои се применуваат при користење на Системот со дефиниции на најважните термини,
  6. техничките, договорените и расположливите капацитети на нумеричка основа, за сите релевантни точки вклучувајќи ги влезните и излезните точки, редовно и постојано, на стандардизиран начин лесен за разбирање и користење,
  7. принципите и механизмите за распределба на преносните капацитети во нормални работни услови на Системот, како и во случај на договорно преоптоварување на Системот и применети услови и механизми за справување со загушувања,
  8. методологијата за формирање и структурата на издатоците и тарифите, како и за отстапувањето од тарифите,
  9. понудата и побарувачката пред и по реализираните трансакции, врз основа на номинации, предвидувања и реализирани текови на гас, во системот за пренос на гас и на влезните и излезните водови,
  10. преземените мерки, како и направените трошоци и приходи за балансирање на системот за пренос на гас, и
  11. предложени и актуелни измени на условите за обезбедување на услугите.
- (2) Операторот на системот за пренос е должен на својата веб страница да го објави планот за редовно одржување и планот за планираните прегледи, испитувања, реконструкции или проширувања на Системот, кои би можеле да влијаат на Договорот за пренос на гас.
- (3) Операторот на системот за пренос е должен без одлагање да ги објави сите промени во врска со преносот на гас, ограничувањето на капацитетите и ризиците на преносот, евентуалните промени на планираните периоди за одржување, вклучувајќи го и известувањето за непланираните намалувања и прекин.
- (4) Покрај објавување на веб страната на Операторот, информациите од ставот (3) треба да се достапни и телефонски и преку електронска пошта, а по барање од корисникот ќе бидат пропратени и со писмени известувања и потврди.
- (5) Информациите од ставот (1) точки 6, 8 и 10, Операторот на системот за пренос ги објавува по одобрување од РКЕ.

Член 62

Измена и дополнување на Мрежните правила

- (1) Измени и дополнувања на Мрежните правила може да предложат Операторот на системот за пренос и корисник на Системот за пренос на гас.
- (2) Кога предлогот за измена и дополнување на Мрежните правила е поднесен од корисник, тој треба:
1. да биде доставен до Операторот на системот за пренос во писмена форма,
  2. да содржи податоци за подносителот на предлогот (назив, адреса на седиште, лице за контакт, телефон, e-mail),
  3. да биде наведена одредбата, односно одредбите од Мрежните правила, чиешто изменување, односно дополнување се предлага,
  4. да содржи детално образложение на предлогот и целта која ќе се постигне со измената и дополнувањето.
- (3) Во тек на 10 работни денови од приемот на предлогот, Операторот на системот за пренос формира комисија која утврдува дали предлогот одговара на барањата на ставот (2) и ако утврди дека предлогот е во согласност со ставот (2), го објавува на својата веб страница за

период од 20 дена со цел да се овозможи заинтересираните лица да дадат свои коментари, на начинот определен во објавата.

- (4) Ако Операторот на системот за пренос утврди дека предлогот не одговара на барањата од ставот (2), Операторот писмено го известува предлагачот за недостатоците на предлогот, начинот на нивното надминување и рокот во кој треба да се достави уредниот предлог.
- (5) Елементите кои Операторот на системот за пренос ги анализира при проценката на предлозите за измена и дополнување на Мрежните правила се:
  1. усогласеност на предлогот со соодветните законски одредби,
  2. придонес за подобрување и дополнувањата на Мрежните правила,
  3. влијание на бараната измена врз оперативноста на Системот,
  4. неопходно време и потребни средства за примена на измената,
  5. мислењата и предлозите доставени од заинтересираните лица согласно ставот (3).
- (6) Ако Операторот утврди дека предлогот не е во согласност со соодветните законски одредби, ќе донесе Одлука за одбивање на предлогот.
- (7) Ако Операторот утврди дека предлогот е во согласност со закон и придонесува за подобрување на Мрежните правила или за сигурноста, безбедноста и безбедното работење на Системот, Операторот ќе донесе одлука за прифаќање на предлогот и во рок од 20 работни дена по истекот на објавата од ставот (3), ќе организира јавна расправа на која што задолжително ќе ги покани корисниците на Системот, Министерството и РКЕ. Предмет на јавната расправа ќе биде предлог ставот на Операторот на системот за пренос по поднесениот предлог.
- (8) Операторот е должен во рок од 15 работни дена по одржувањето на јавната расправа да донесе Одлука по предлогот.
- (9) Во случај кога Операторот на системот за пренос ги дополнува или изменува Мрежните правила се базира на следните точки:
  1. практичното искуство во работењето и одржувањето на Системот,
  2. комерцијалната пракса вообичаена во гасната индустрија,
  3. промената на технологијата која се користи при пренос на гас, или
  4. донесување на подзаконски акт на Министерството или РКЕ кој влијае на управувањето со Системот за пренос, или промена во легислативата во Република Северна Македонија, во Енергетската заедница или во Европската Унија, која бара пренесување на новите одредби во секторот за гас.
- (10) Измените и дополнувањата на Мрежните правила, Операторот ги доставува на одобрување до РКЕ.

13. ПРЕОДНИ ОДРЕДБИ

Член 63

- (1) Постоечките договори за пренос ќе бидат изменети и дополнети согласно овие мрежни правила со склучување на посебен анекс.
- (2) Одредбите во однос на капацитети утврдени во овие мрежни правила ќе започнат со примена во рок од 6 месеци од влегувањето на сила на овие мрежни правила.

14. ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 64

- (1) Овие Мрежни правила влегуваат во сила рок од 8 (осум) дена од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Северна Македонија“.
- (2) Со влегување во сила на овие мрежни правила престануваат да важат Мрежните правила за пренос на гас (Службен весник на Република Македонија бр. XX од XX.XX.2026 и Службен весник на Република Северна Македонија бр. XXX од XX.XX.2026).

ПРИЛОЗИ:

ПРИЛОГ 1: МЕТОДОЛОГИЈА ЗА УТВРДУВАЊЕ НА НАДОМЕСТОК ЗА ПРИКЛУЧУВАЊЕ

Општи одредби

Член 1

Со оваа Методологија за пресметка на трошоците за приклучување на системот за пренос на гас се утврдуваат начинот, елементите и критериумите за пресметување на надоместокот за приклучување на системот за пренос на гас и за зголемување на капацитетот за приклучување (во натамошниот текст: **надоместок за приклучување**).

Надоместокот за приклучување се состои од:

- Трошоци за создавање на технички услови во системот на пренос на гас (зеднички услуги)
- Трошоци за приклучување на системот за пренос на гас (поединечни), кои ги обработува следните:
  - трошоците за подготвителни и завршни работи и
  - трошоците за изградба на приклучокот

Надоместокот за приклучок го покрива Барателот на приклучокот, со потпишување на Договор за приклучување, каде подетално се уредуваат меѓусебните права и обврски меѓу Операторот и подносителот на Барањето за приклучување односно Инвеститорот.

1. ТРОШОЦИ ЗА СОЗДАВАЊЕ ТЕХНИЧКИ УСЛОВИ ВО СИСТЕМОТ ЗА ПРЕНОС НА ГАС

Член 2

(1) Трошоците за создавање на технички услови кои произлегуваат врз основа на барање за приклучок, а се распределуваат согласно бараните капацитети на сите корисници на конкретниот приклучок, се состојат од следните трошоци:

1. трошоците за изработка на проектна документација за вонредна надградба (согласно член 18), и останатата документација потребна за одобрение на градбата,
2. трошоците за добивање на потребните дозволи според одредбите на посебните закони,
3. трошоците за решавање на имотно-правните односи и
4. трошоците за набавка на потребните материјали и опрема, како и за извршување на машински, електрични, градежни, геодетски, геотехнички и други работи и услуги потребни за изведување на градбата

Член 3

Единечниот трошок за создавање технички услови се одредува посебно за секоја изградба на нови делови од гасоводниот систем според следната формула:

$$ET = T/K \quad [\text{МКД}/(\text{Nm}^3/\text{h}) \text{ или } \text{МКД}/\text{kW}]$$

каде е:

ET – единечен трошок за создавање технички услови $[\text{МКД}/(\text{Nm}^3/\text{h}) \text{ или } \text{МКД}/\text{kW}]$,

T – трошок за создавање технички услови [МКД]

K - проценет вкупен приклучен капацитет што произлегува од создавањето технички услови, [Nm³/h или kW].

Член 4

Дел од трошокот за создавање технички услови се определува посебно за секој од заинтересираните корисници/баратели за приклучок според следната формула:

$$DT=ET \times DK \quad [\text{МКД}]$$

каде е:

DT – дел од трошокот за создавање технички услови што ги плаќа заинтересираниот корисник/барател за приклучок [МКД].

DK – дел од вкупниот приклучен капацитет, определен од енергетските услови, кој се создава со создавање на технички услови, а кој е финансиран од заинтересираниот корисник/барател на приклучокот [Nm³/h или kW],

ET – единечен трошок за создавање технички услови [МКД/(Nm³/h) или МКД/kW].

Член 5

- (1) Операторот на системот може на свој трошок да финансира дел од вкупниот приклучен капацитет што произлегува поради дополнителното создавање технички услови доколку оцени дека инвестицијата е оправдана.
- (2) Операторот на системот го наплатува трошокот од став (1) на идните корисници/баратели за приклучување, кои ќе преземат дел од вкупниот капацитет за приклучување, создаден со дополнителното создавање технички услови (зеднички услуги), финансирани од Операторот на системот, при пресметување на надоместокот за приклучок во делот од трошокот за создавање технички услови во гасоводниот систем.
- (3) Делот од вкупниот приклучен капацитет што произлегува поради дополнителното создавање технички услови, а кој го финансира Операторот на системот, се определува според следната формула:

$$DTO=ET \times DKO \quad [\text{МКД}]$$

каде е:

DTO – дел од трошокот за создавање технички услови што ги плаќа Операторот [МКД].

DKO =K-DK – дел од вкупниот приклучен капацитет, определен од енергетските услови, кој се создава со создавање на технички услови, а кој е финансиран од Операторот [kWh],

K - проценет вкупен приклучен капацитет што произлегува од создавањето технички услови, [kWh/h].

DK – дел од вкупниот приклучен капацитет, определен од енергетските услови, кој се создава со создавање на технички услови, а кој е финансиран од заинтересираниот корисник/барател на приклучокот [МКД/(Nm³/h) или МКД/kW],

ET – единечен трошок за создавање технички услови [МКД/(Nm³/h) или МКД/kW].

Член 6

- (1) Доколку корисникот се приклучи на гасоводниот систем на местото каде што ќе го користи целиот или дел од преостанатиот приклучен капацитет создаден со дополнителното создавање технички услови финансирани од операторот на системот, операторот на Предлог текст за постапка за претходно одобрување

системот е должен да го пресмета соодветниот дел од трошокот за дополнителното создавање технички услови .

- (2) Соодветниот дел од трошокот од став (1) на овој член се пресметува во надоместокот за приклучок, според следната формула:

$$ДТОК=ДКОК \times ЕТ$$

каде е:

ДТОК – дел од трошоците за дополнителното создавање технички услови финансирани од операторот на системот, а треба да бидат платени од барателот/корисникот за приклучување на гасоводниот систем [МКД],

ДКОК – дел од вкупниот приклучен капацитет, кој е создаден со дополнителното создавање технички услови и кој е финансиран од операторот на системот, а кој ќе му биде достапен на корисникот на приклучокот кој има намера да се приклучи на гасоводниот систем [Nm^3/h или kW],

ЕТ – единечен трошок за дополнителното создавање технички услови [МКД/ (Nm^3/h) или МКД/kW].

Член 7

Доколку, проценетиот вкупен капацитет за приклучување што произлегува од дополнителното создавање технички услови е поголем од вкупниот капацитет за приклучување утврден со енергетските услови за сите заинтересирани корисници за приклучување, проценетиот вкупен капацитет за приклучок се дели на заинтересирани корисници за приклучок сразмерно на капацитетот за приклучување утврден со енергетските услови за секој од заинтересирани инвеститори за приклучок.

Член 8

Доколку, проценетиот дел од вкупниот приклучен капацитет, кој е создаден со дополнителното создавање технички услови е целосно финансиран од Барателот, тогаш тој има право на поврат на средствата од идните заинтересирани корисници за приклучок сразмерно на капацитетот за приклучување утврден со енергетските услови за секој од заинтересирани инвеститори за приклучок.

2. ТРОШОЦИТЕ ЗА ПРИКЛУЧУВАЊЕ НА СИСТЕМОТ ЗА ПРЕНОС

Член 9

Трошоците за поврзување со системот за пренос на гас се состојат од:

1. трошоците за подготвителни и завршни работи и
2. трошоците за изградба на приклучокот.

Член 10

- (1) Подготвително-завршни работи се класифицирани во следните групи:

1. административни задачи (трошоци за анализа на доставеното барање за приклучување, идејно решение, одобрување на техничка документација, супервизија на градба и прием на истата доколку ја гради корисникот)
2. проверка на усогласеноста на изградбата на приклучокот со главниот проект

3. утврдување дека е успешно извршен тестот за исправност и непропусност на приклучокот,
  4. тестови утврдување дека е успешно извршен тестот за непропусност на приклучокот под гас
  5. физичко приклучување на гасоводниот систем и полнење на приклучокот со гас
- (2) Трошоците се пресметуваат врз основа на бројот на вклучени стручни лица, време потребно за изработка и цена од работен час на истите.
- (3) Трошоците за подготвителни и завршни работи се определуваат според следната формула:

$$ТП = Брс \times ЕЦрс$$

каде е:

ТП - трошоци за подготвителни и завршни работи за одредена група на сложеност на работи [МКД],

Брс – потребен број на работни часови за извршување на подготвително-завршните работи за, за приклучување на гасоводниот систем, и тоа:

- број на работни часови за обработка на Барањето за приклучување
- број на работни часови за изготвување на Решение за приклучување
- број на работни часови потребни за проверка на усогласеноста на изградбата на приклучокот со главниот проект кој го дава техничкото решение на приклучокот.

ЕЦрс – единечна бруто цена на работен час на инженер вработен кај Операторот на системот за пренос на гас [МКД/h].

Опис на активност	Број на работни часови
обработка на Барањето за приклучување	50
изготвување на Решение за приклучување	150
проверка на усогласеноста на изградбата на приклучокот со главниот проект (до 12 месеци време на изградба)	100
проверка на усогласеноста на изградбата на приклучокот со главниот проект (над 12 месеци време на градба)	200

Член 11

- (1) **Трошоците за изградба на нов приклучок** се поединечни услуги (се однесуваат исклучиво на приклучокот со конкретниот капацитет, каде што други корисници нема можност да се приклучат), и се состојат од следните трошоци:
1. изработка на инвестиционо техничка документација,
  2. трошоците за добивање и спроведување на пропишаните акти на надлежните органи потребни за изградба на приклучокот (трошоци поврзани со обезбедување на разни видови дозволи, регулирање на сообраќајот, безбедност, паркирање на машини и сл.),

3. трошоците за набавка на потребниот материјал и опрема за изградба на приклучокот, вклучувајќи го материјалот и опремата потребни за самото приклучување кон гасоводниот систем (т.н. топол приклучок или др.),
  4. трошоците за изведување машински, монтажни, градежни, електро работи и катодна заштита, геомеханички, геодетски и други потребни работи и услуги при изградбата на приклучокот, вклучувајќи ги и работите потребни за самото приклучување на гасоводниот систем,
  5. трошоците за сите потребни испитувања на исправноста и заптивноста на приклучокот на гасоводниот систем и пуштање во работа
  6. решавање на имотно-правни односи врзани за приклучокот,
  7. трошоците за евидентирање на состојбата на приклучокот, како и изработка на потребната документација за внесување на приклучокот во катастарот.
  8. дел од трошоците на Системот како предуслов за извршување на приклучувањето.
  9. Трошоците за опремата и трошоците за потрошните материјали во тек на експлоатација, ако корисник на Системот за пренос или потрошувач бара обезбедување на опрема за одредување на Квалитет на гас
  10. и сите останати работи и услуги поврзани со приклучокот кои ќе бидат дефинирани во договорот
- (2) Корисникот/ Барателот на приклучокот има право на избор, по сопствено видување да избере дали изградбата на приклучокот сака да ја прави сам или тоа ќе го препушти на Операторот. Овластениот изведувач на приклучокот и корисникот на приклучокот слободно го определуваат надоместокот за приклучокот во делот на трошоците за изградба на приклучокот, во случај кога корисникот ги превзема како своја обврска. Над квалитетот на материјалите, изградбата и квалитетот врши супервизија, Операторот на системот за пренос.
- (3) Во случај кога трошоците за изградба на приклучокот се финансирани од Операторот на системот за пренос, сите набавки на услуги и материјали се вршат преку отворени постапки преку Системот за јавни набавки на РСМ. Овие трошоци ќе бидат земени предвид во цената на приклучокот.
- (4) Динамиката на плаќање на надоместокот од страна на Корисникот во случај кога Операторот ја врши градбата на истиот се одредува со Договорот за приклучување.

Член 12

- (1) **Трошоците за реконструкција/адаптација на постоечки приклучок** се состојат од следните трошоци:
1. изработка на инвестиционо техничка документација,
  2. трошоците за добивање и спроведување на пропишаните акти на надлежните органи потребни за реконструкција/адаптација на постоечкиот приклучок (трошоци поврзани со обезбедување на разни видови дозволи, регулирање на сообраќајот, безбедност, паркирање на машини и сл.),
  3. трошоците за набавка на потребниот материјал и опрема за реконструкција/адаптација на приклучокот,
  4. трошоците за изведување машински, монтажни, градежни, електро работи и катодна заштита, геомеханички, геодетски и други работи и услуги при реконструкција/адаптација на приклучокот,
  5. трошоците за сите потребни испитувања на исправноста и заптивноста на приклучокот на гасоводниот систем и пуштање во работа
  6. и сите останати работи и услуги поврзани со реконструкција/адаптација на приклучокот.

- (2) Корисникот на приклучокот има право на избор, по сопствено видување да избере дали реконструкцијата/адаптацијата на приклучокот сака да ја прави сам или тоа ќе го препушти на Операторот. Овластениот изведувач на приклучокот и корисникот на приклучокот слободно го определуваат надоместокот за приклучокот во делот на трошоците за изградба на приклучокот, во случај кога Корисникот ги превзема како своја обврска. Над квалитетот на материјалите, изградбата и квалитетот врши супервизија, Операторот на ситемот за пренос.
- (3) Во случај кога трошоците за изградба на приклучокот се финансирани од Операторот на ситемот за пренос, сите набавки на услуги и материјали се вршат преку отворени постапки преку Системот за јавни набавки на РСМ. Овие трошоци ќе бидат земени предвид во цената реконструкцијата/адаптацијата на приклучокот.
- (4) Динамиката на плаќање на надоместокот од страна на Корисникот во случај кога Операторот ја врши градбата на истиот се одредува со Договорот за приклучување.

